

UNDERSÖKNING AV HAVSMEDVETENHET I SVERIGE 2023

TINA JOHANSEN LILJA, MARIA LEWANDER

HAVSMILJÖINSTITUTETS RAPPORT NR 2024:3

UPPDRAGSRAPPORT

Undersökningen av havsmedvetenhet i Sverige har genomförts på uppdrag av den nationella kommittén för FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling och har finansierats av forskningsrådet Formas. Rapporten har inte genomgått Havsmiljöinstitutets gängse process för vetenskaplig granskning.

Havsmiljöinstitutets rapport nr 2024:3
Titel: Undersökning av havsmedvetenhet i Sverige 2023

Författare: Tina Johansen Lilja och Maria Lewander, Havsmiljöinstitutet

Publicerad: 2024-03-28

Kontakt: Tina Johansen Lilja,
tina.johansen@gu.se

www.havsmiljoinstitutet.se

Undersökningen är finansierad av forskningsrådet Formas

Omslagsfoto: Shutterstock

Referens till rapporten: Johansen Lilja, T., Lewander, M. (2024). Undersökning av havsmedvetenhet i Sverige 2023, Havsmiljöinstitutet.

Inom Havsmiljöinstitutet samverkar Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Linnéuniversitetet, Sveriges lantbruksuniversitet och Chalmers tekniska högskola för att bistå myndigheter och andra aktörer inom havsmiljöområdet med vetenskaplig kompetens.

Innehåll

Förord	4
1 Sammanfattning	5
2 Inledning	7
2.1 Havsmedvetenhet – ett av fyra fokusområden	7
2.2 Varför en undersökning om havsmedvetenhet?	7
2.3 Inspiration från andra undersökningar	8
3 Metod – så gick undersökningen till	9
3.1 Om SOM-institutet och Medborgarpanelen	9
4 Resultat	10
4.1 Egna erfarenheter, närhet till och besök vid havet	10
4.2 Kunskap	15
4.3 Inhämtande av information	17
4.4 Nyttor, hot, skydd och utmaningar	18
4.5 Livsstil och vilja till egna insatser	27
4.6 Grundläggande havsmedvetenhet och begreppskänedom	33
5 Kommentarer till resultat	36
5.1 Vidare analyser	36
5.2 Uppföljande studier	36
5.3 Kunskapsfrågor behövs	36
5.4 Jämförelser med resultaten från en engelsk studie	36
6 Demografiska undergrupper	39

Förord

Havsmedvetenhet har identifierats som ett av fyra fokusområden för det svenska arbetet med FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling 2021–2030¹. De övriga tre är; ekosystembaserad förvaltning, innovation och digitalisering, data och modellering. Inom dessa fyra områden bedöms Sverige ha god möjlighet att bidra till det internationella arbetet och samtidigt göra framsteg på nationell nivå.

Att vara havsmedveten innebär att ha en medvetenhet om hur vi människor påverkar havet och om den betydelse havet har för oss människor och allt liv på jorden. Havsmedvetenhet är en förutsättning för att åstadkomma de förändringar som behövs för att skydda havet och bruka det på ett hållbart sätt. Havsmedvetenhet kan bidra till policyutveckling på olika nivåer, till mer ansvarsfulla medborgare, större företagsengagemang för havet och en hållbar blå ekonomi. Under årtiondet för havsforskning för hållbar utveckling är visionen för havsmedvetenhet att möjliggöra och stärka åtgärder i alla sektorer i samhället för att påskynda en grundläggande förändring i hur havet värderas, förstås och hanteras.

Denna första undersökning av hur det ser ut med havsmedvetenheten i Sverige har utförts av Havsmiljöinstitutet, i samarbete med den oberoende undersökningsorganisationen SOM-institutet vid Göteborgs universitet, på uppdrag av Formas och den nationella kommittén för årtiondet för havsforskning för hållbar utveckling. Syftet med undersökningen är att ge en bild av omfattningen och nivån på havsmedvetenhet i Sverige samt att skaffa underlag och erfarenhet för att kunna följa utvecklingen under årtiondet. Undersökningen kan också användas som utgångspunkt i dialogen inom den nationella kommittén för årtiondet för havsforskning för att staka ut riktningen på det fortsatta arbetet för ökad havsmedvetenhet.

Designen av undersökningen är inspirerad av enkätstudier om havsmedvetenhet som genomfördes i Storbritannien 2021 och 2022 av den brittiska myndigheten Department for Environmental Food and Rural Affairs (DEFRA)^{2 3}. Främst har rapporten *Ocean Literacy Headline Report England 2022* använts som förebild för att ta fram enkätfrågorna, som sedan anpassats till svenska förhållanden.

Göteborg, mars 2024
Tina Johansen Lilja
Projektledare
Havsmiljöinstitutet

¹ Ett svenskt bidrag till FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling 2021–2030 (Formas 2020) <https://formas.se/download/18.23ea31d174bf101a2f136fc/1601381628002/r3-2020-ett-svenskt-bidrag-till-fns-artioende-havsforskning.pdf>

² Defra, 2021. *Ocean Literacy in England & Wales: Headline Findings Report*. Defra project ME5239.

³ Defra, 2022. *Ocean Literacy in England: Headline Findings Report*. Defra project ME5239.

1 Sammanfattning

Den webbaserade enkätundersökningen *Havsmedvetenhet i Sverige* skickades ut till 5 200 personer i den så kallade Medborgarpanelen, som drivs av den oberoende undersökningsorganisationen SOM-institutet vid Göteborgs universitet. Huvudsyftet med undersökningen var att få en bild av omfattningen och nivån på havsmedvetenhet i Sverige. Avsikten var även att skaffa underlag för vidare analyser och diskussioner om betydelsen av havsmedvetenhet inom olika områden.

Omkring 3 000 personer svarade på enkäten, varav 2 843 personer svarade på mer än 80 procent av frågorna, vilket ger en svarsfrekvens på omkring 55 procent. Demografiska data över gruppen visar att resultaten inte är representativa för svenskar, vilket inte heller kunde förväntas. Det är ändå en tillräckligt stor grupp för att resultaten ska vara intressanta. Resultaten sammanfattas nedan:

Känslor och erfarenheter kopplade till havet och besök vid havet

- En fjärdedel av respondenterna besöker havet någon gång i veckan eller oftare, en fjärdedel besöker havet någon gång per år medan 3 procent aldrig vistas vid havet.
- Promenader, sol och bad samt titta på utsikten är de tre vanligaste aktiviteterna vid havet.
- De vanligaste anledningarna att besöka havet är att det är en vacker plats och att det skapar välmående.
- Sju av tio känner sig lugna när de tänker på havet, hälften känner sig respektfulla och fyra av tio känner sig lyckliga.
- En femtedel känner sig bekymrade när de tänker på havet.

Egenbedömd kunskap om begrepp kopplade till havet och inhämtning av information

- De begrepp som respondenterna sade sig bäst känna till var klimatförändringar och biologisk mångfald. Även övergödning och havsnivåhöjning var relativt välkända begrepp.
- Sämst kännedom och kunskap bedömde respondenterna att de har om blå ekonomi, kolinlagring och ekosystemtjänster.
- Nio av tio inhämtar information om hav, sjöar och vattendrag via TV, drygt hälften via böcker/tidningar och en tredjedel via sociala medier.

Medvetenhet om nyttor, hot och skydd

- De viktigaste nyttorna som vi i Sverige får från havet anses vara livsmiljöer för marina växter och djur, att havet bidrar med mat såsom fisk och skaldjur, att det möjliggör transport och frakt och är en plats för rekreation och avkoppling.
- Nästan tre fjärdedelar anser att miljötillståndet i världens hav är dåligt.
- Tre fjärdedelar av respondenterna anser att miljötillståndet i Östersjön är dåligt.
- Det är betydligt fler som uppger att de känner till hur det står till med havsmiljön i Östersjön jämfört med i Bottniska viken och Västerhavet.
- Stödet för att skydda havsmiljön i Sverige med hjälp av skyddade områden är stort. Fler än nio av tio anser att det är viktigt.

- Plast och annat skräp anses vara det största hotet mot hav, sjöar och vattendrag; nästan hälften av respondenterna ser plast och skräp som ett mycket stort hot.
- Även förlust av biologisk mångfald, överfiske och miljögifter/kemiska föroreningar anses utgöra stora hot mot hav, sjöar och vattendrag i Sverige.
- En övervägande majoritet av respondenterna anser att det är viktigt att vidta olika åtgärder för att minska belastningen på havsmiljön.
- Sötvattensmiljöer, det vill säga sjöar och vattendrag, anses främst bidra med nytta såsom dricksvatten och livsmiljöer för växter och djur.
- Stödet för att skydda sjöar och vattendrag är stort; 85 procent anser att det är viktigt med skyddade områden för dessa naturtyper.

Egen livsstil och engagemang

- Viljan att själv bidra för att minska belastningen på havet uppges vara stor. Nästan hälften av respondenterna uppger att de redan har gjort förändringar och kan tänka sig att göra fler.
- De allra flesta uppger att de tar med sig sitt skräp hem från stranden, att de inte slösar på färskvatten och att de avstår från att köpa/fånga och äta hotade arter för att minska sin påverkan på hav, sjöar och vattendrag.
- Få, endast sex procent av de svarande, är däremot beredda att engagera sig politiskt eller gå med i en ideell organisation som arbetar för havet.

Grundläggande havsmedvetenhet och kännedom om begrepp kopplade till insatser

- När det gäller de sju principerna för havsmedvetenhet höll 98 procent helt eller delvis med om påståendet att "Havet möjliggör en stor mångfald av liv och ekosystem".
- Det påstående som flest var tveksamma till var att "Jorden har ett enda stort hav med många egenskaper". Två tredjedelar höll ändå med om att det var helt eller delvis sant.
- Många begrepp, såsom medborgarforskning, FN:s årtionden för havsforskning för hållbar utveckling och FN:s globala mål om hav och marina resurser (mål 14) är relativt okända för de flesta.
- Drygt en fjärdedel, 28 procent, av respondenterna rapporterade att de kände till begreppet havsmedvetenhet.

2 Inledning

För att kunna ta hand om havet måste vi människor förstå värdet av det. Havsmedvetenhet handlar om att ha tillräckligt god kunskap om havet för att förstå vilken betydelse det har för oss människor och hur vi påverkar det. Oavsett om vi bor nära havet eller långt ifrån kusten påverkar våra val och beteenden havsmiljön på ett eller annat sätt.

2.1 Havsmedvetenhet – ett av fyra fokusområden

Havsmedvetenhet har identifierats som ett av fyra fokusområden för det svenska arbetet med FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling 2021–2030⁴. De övriga tre är; ekosystembaserad förvaltning, innovation och digitalisering, data och modellering. Inom dessa fyra områden bedöms Sverige ha god möjlighet att bidra till det internationella arbetet och samtidigt göra framsteg på nationell nivå.

Havsmedvetenhet är en förutsättning för att åstadkomma de förändringar som behövs för att skydda havet och bruka det på ett hållbart sätt. En större medvetenhet om havets betydelse och vilken påverkan samhället har på havet kan bidra till policyutveckling på olika nivåer. Det kan också ge mer ansvarsfulla medborgare, öka företagens engagemang för havet och bidra till en hållbar blå ekonomi. Under årtiondet för havsforskning för hållbar utveckling är visionen att havsmedvetenhet ska möjliggöra och stärka åtgärder i alla sektorer i samhället för att påskynda en grundläggande förändring i hur havet värderas, förstås och hanteras.

2.2 Varför en undersökning om havsmedvetenhet?

Inom ramen för arbetet inom den nationella kommittén för FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling 2021–2030, genomfördes 2023 en första enkätstudie för att få en bild av bredden och nivån på svenskars havsmedvetenhet. Undersökningen genomfördes i samarbete med undersökningsorganisationen SOM-institutet vid Göteborgs universitet och finansierades av Formas, det statliga forskningsrådet för hållbar utveckling.

Enkäten är den första som har gjorts i Sverige för att undersöka nivån på havsmedvetenhet i landet. Det är en deskriptiv studie som ger en nulägesbild utifrån de specifika frågor som ställdes i enkäten. Resultaten utgör även ett underlag för vidare analyser och kan användas som utgångspunkt för uppföljande undersökningar. Målet med undersökningen var bland annat att:

- Tillhandahålla information om i vilken utsträckning allmänheten förstår och är medveten om de fördelar vi får från hav och vatten.
- Mäta attityder till att skydda våra vattenmiljöer: sjöar, vattendrag, kust och hav.
- Uppskatta nivån på och typen av engagemang.
- Undersöka aktiviteter vid havet och relationen till havet.
- Undersöka vilka känslor havet väcker hos människor.
- Ta reda på hur information om hav, sjöar och vattendrag inhämtas.
- Identifiera frågor att arbeta vidare med för att öka havsmedvetenheten under FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling.

⁴ Ett svenskt bidrag till FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling 2021–2030 (Formas 2020) <https://formas.se/download/18.23ea31d174bf101a2f136fc/1601381628002/r3-2020-ett-svenskt-bidrag-till-fns-artioende-havsforskning.pdf>

2.3 Inspiration från andra undersökningar

Frågorna i enkäten är inspirerade av en liknande undersökning som genomfördes i England och Wales 2021 och 2022. Att utgå från dessa frågor gör det möjligt att delvis göra en jämförelse av hur det är ställt med havsmedvetenheten i Sverige jämfört med i England och Wales. Undersökningarna som genomfördes i England och Wales omfattade fler frågor. För att få en rimlig omfattning på undersökningen valdes ett begränsat antal av dessa frågor ut för att användas i undersökningen av svenskars havsmedvetenhet. Frågorna modifierades också för att anpassas till svenska förhållanden. Den svenska undersökningen har till exempel ett tydligare ”från källa till hav-perspektiv” genom att även sjöar och vattendrag har inkluderats i några frågor. Enkäten har utformats i samråd med SOM-institutet.

Hur många personer som har svarat på respektive fråga i enkäten framgår av figurtexterna som förklarar vad diagrammen visar. Resultaten från enkäten presenteras, förutom i denna rapport, även i samband med muntliga presentationer för intressenter i olika sammanhang.

3 Metod – så gick undersökningen till

En webbaserad enkätundersökning genomfördes mellan den 19 september och den 10 oktober 2023. Enkäten skickades ut till 5 200 personer som ingår i Medborgarpanelen, en forskningsbaserad, icke-kommersiell webbpanel som drivs av SOM-institutet vid Göteborgs universitet. Efter undersökningens start gick ytterligare två påminnelser ut till dem som ännu inte hade besvarat enkäten, den första efter en vecka och den andra efter två veckor. Enkäten stängde efter tre veckor.

Svarsfrekvensen var 55 procent. Totalt svarade 3 047 personer, varav 2 843 svarade på mer än 80 procent av frågorna. För varje fråga har samtliga inkomna svar räknats med i redovisningen av resultaten, oavsett hur stor andel av de 19 frågorna som en person svarade på.

Det var 35 procent av deltagarna som besvarade enkäten på en dator, 57 procent gav sina svar på en mobiltelefon och 8 procent på en surfplatta.

Det stora datamaterialet gör att den slumpmässiga osäkerheten blir liten. Felmarginalen för de redovisade procenttalen är genomgående under två procentenheter för hela populationens svar och under tre procentenheter för svar som avser ett specifikt kön. För enskilda åldersgrupper är felmarginale n något större, men alltid under fyra procentenheter för den äldsta gruppen och under sju procentenheter för den yngsta gruppen. Allmänt gäller också att felmarginale n uttryckt i procentenheter är extra låg för ovanliga svar.

3.1 Om SOM-institutet och Medborgarpanelen

SOM-institutet är en forskningsinfrastruktur vid Göteborgs universitet som arbetar med insamling av data genom enkätundersökningar. SOM är en akronym för Samhälle, Opinion och Massmedier.

Medborgarpanelen används för att samla in data via webbaserade enkätundersökningar. Medborgarpanelen består av omkring 75 000 personer, 18 år eller äldre, som på förhand har rekryterats och godkänt sin medverkan i olika enkätundersökningar. Omkring 80 procent av deltagarna har själva aktivt valt att ingå i Medborgarpanelen, medan resten 20 procent består av slumpmässigt rekryterade personer från folkbokföringsregistret. Medborgarpanelen används som en plattform för forskare att ställa forskningsfrågor till utvalda samhällsgrupper.

En målsättning med Medborgarpanelen är att deltagarna ska uppleva det som givande och intressant att vara med. Det utgår ingen ersättning till dem som medverkar. Deltagarna får, utöver enkätfrågorna, även svara på generella frågor som inte är specifika för själva undersökningen. Att paneldeltagarna på förhand har godkänt sitt deltagande gör att svarsfrekvensen ofta blir hög.

4 Resultat

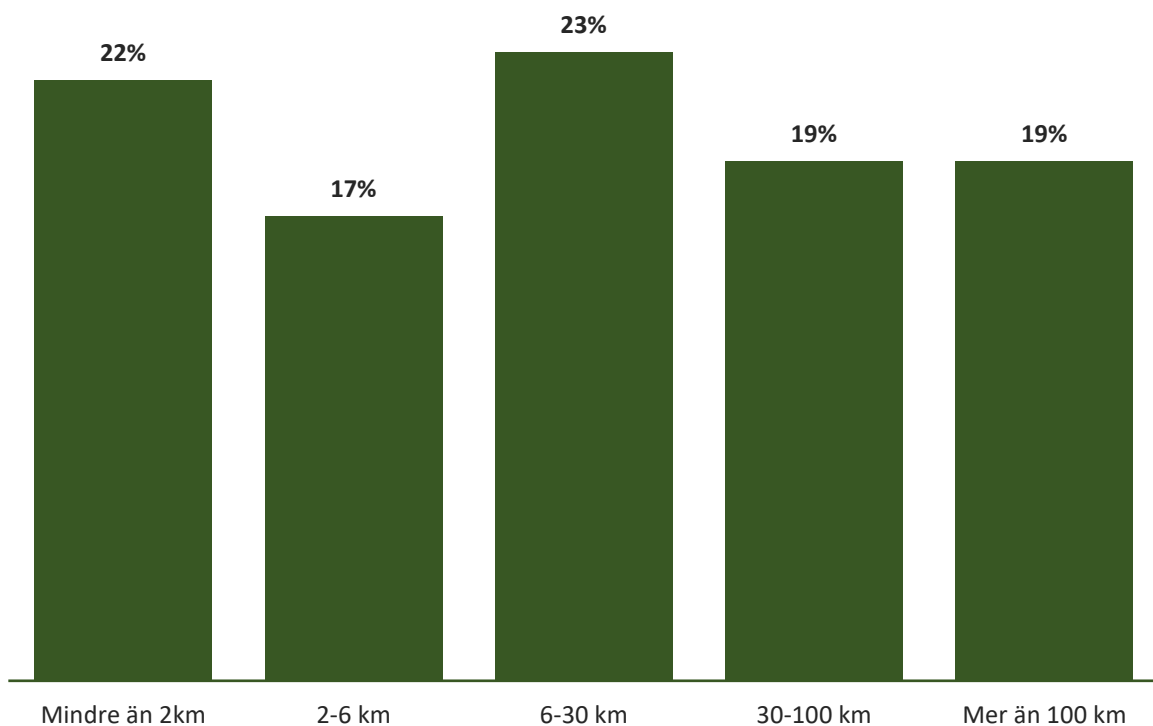
4.1 Egna erfarenheter, närhet till och besök vid havet

Undersökningen startade med fem frågor om svenskars erfarenheter kopplade till havet, hur nära eller långt ifrån havet de bor och vad de gör när de besöker havet.

4.1.1 Resultat fråga 1

Deltagarna i undersökningen fick börja med att svara på frågan ”Ungefär hur långt ifrån havet bor du?” Sammanlagt svarade 62 procent att de har maximalt 30 km mellan hemmet och havet. Hela 22 procent bor mindre än 2 kilometer från havet, 19 procent svarade att de bor mellan 30 och 100 km från havet, och lika stor andel, 19 procent, bor längre än 100 km från havet.

Ungefär hur långt ifrån havet bor du?

Figur 1. Fördelning av respondenterna utifrån det avstånd till havet som var och en uppger att de bor. (n=3007, där n=antalet som svarade på frågan).

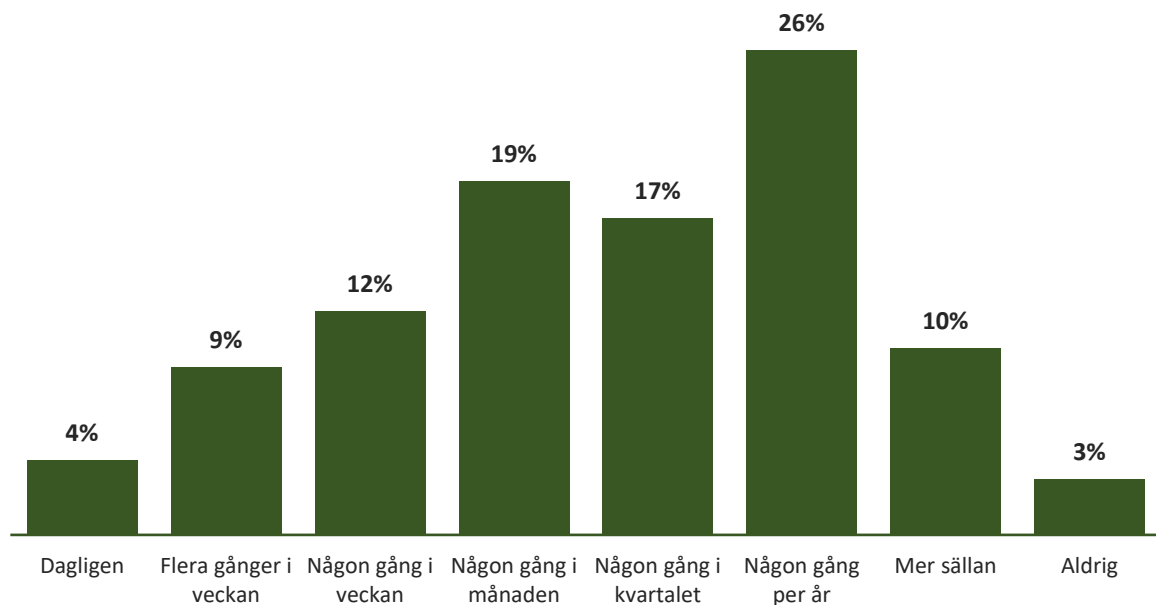
4.1.2 Resultat fråga 2

För att undersöka hur ofta deltagarna besöker havet fick de frågan: ”Hur ofta vistas du vid havet under ett genomsnittligt år?”

Sammanlagt drygt en fjärdedel, 26 procent, svarade att de besöker havet någon gång i veckan eller oftare. 62 procent besöker havet som mest någon gång per månad och som minst någon gång per år, och 13 procent svarade att de sällan eller aldrig vistas vid havet.

De som svarade att de aldrig vistas vid havet gavs inte möjlighet att svara på fråga 3 och 4 utan slussades vidare direkt till fråga 5 istället.

Hur ofta vistas du vid havet under ett genomsnittligt år?

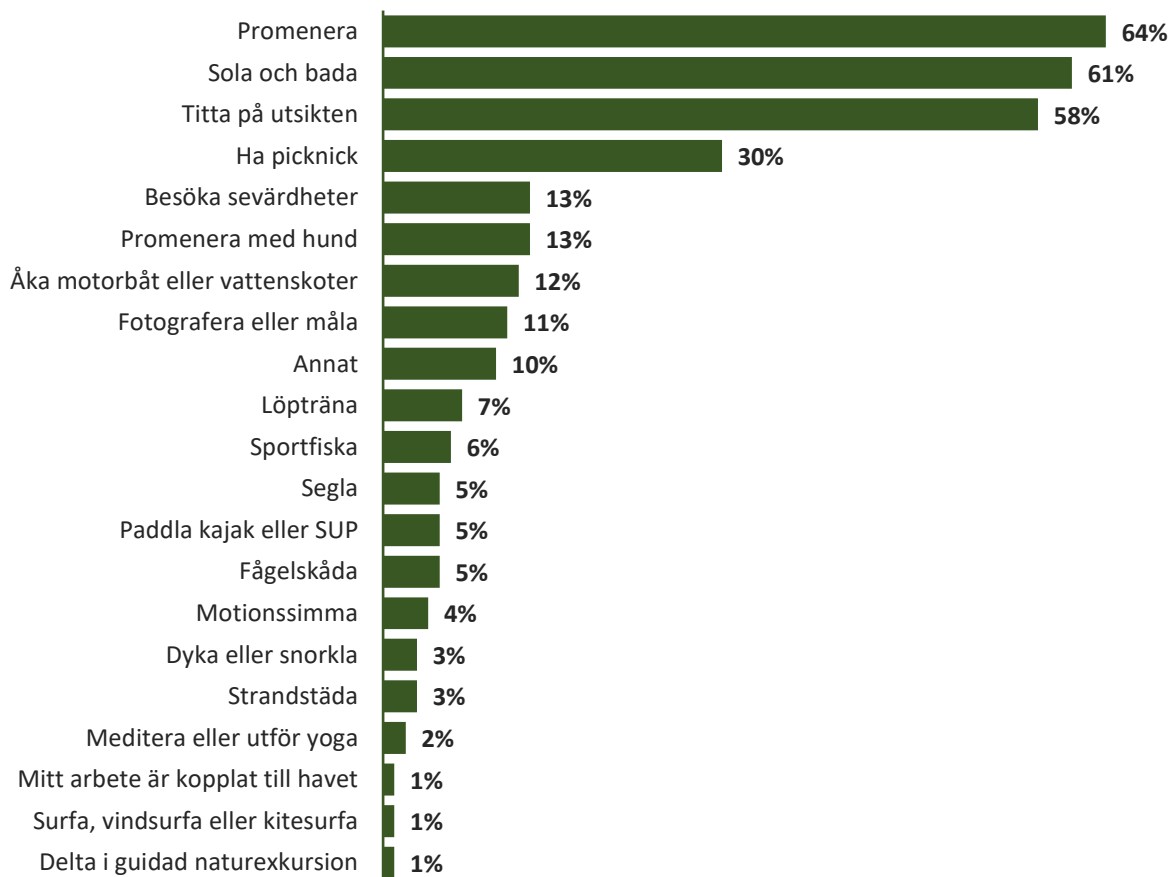
Figur 2: Fördelningen av respondenterna utifrån hur ofta de besöker havet. (n= 3011)

4.1.3 Resultat fråga 3

För att undersöka vad deltagarna ägnar sig åt vid havet fick de svara på frågan ”Vad brukar du göra när du besöker havet?”. Det fanns 20 aktiviteter att välja bland. Utöver det fanns även svarsalternativet *annat* för dem som inte hittade sin aktivitet bland de föreslagna. Det gavs dock inte möjlighet att i fritext beskriva vilka andra aktiviteter de ägnar sig åt. Deltagarna kunde kryssa i alla de svar som de tyckte stämde överens med deras vanor.

De tre i särklass vanligaste aktiviteterna är att *promenera, sola och bada* och *titta på utsikten*. 64 procent ägnar sig åt promenader när de besöker havet, 61 procent solar och badar och 58 procent tittar på utsikten. Att *åka motorbåt eller vattenskoter* är mer än dubbelt så vanligt som att *segla*. *Surfa, vindsurfa och kitesurfa* och *delta i guidad naturexkursion* är de två minst vanliga aktiviteterna. Endast en av hundra uppgav att de ägnar sig åt dessa aktiviteter vid besök vid havet. Alternativet *annat* valdes av 10 procent av deltagarna.

Vad brukar du göra när du besöker havet?

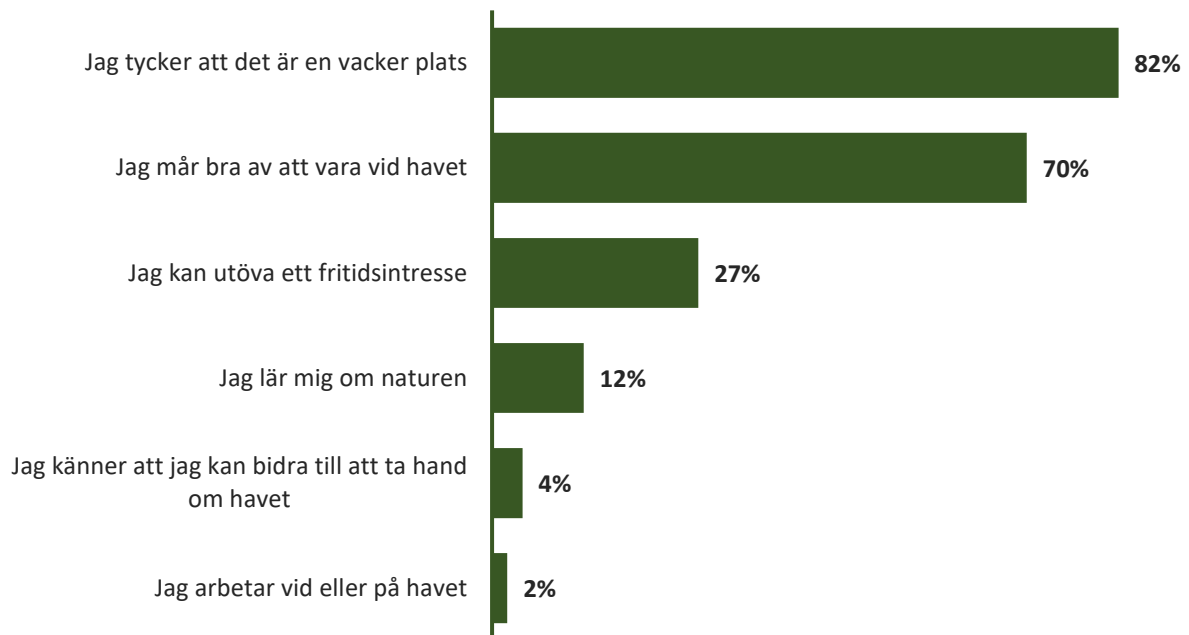
Figur 3. Diagrammet visar vad respondenterna brukar göra när de besöker havet. Deltagarna kunde välja ett obegränsat antal av de listade aktiviteterna som de tyckte stämde in på dem själva. De som uppgav att de aldrig besöker havet gavs inte möjlighet att svara på denna fråga. (n=2899)

4.1.4 Resultat fråga 4

För att undersöka anledningen till att deltagarna besöker havet ställdes frågan: ”Vilka av följande påståenden beskriver bäst varför du besöker havet?” Deltagarna ombads kryssa i alla alternativ som stämde och gavs sex alternativ att välja bland.

De två vanligaste anledningarna att besöka havet är att det anses vara en vacker plats och att det bidrar till välmående; 82 procent av deltagarna valde svarsalternativet *Jag tycker att det är en vacker plats* och 70 procent svarade *Jag mår bra av att vara vid havet*. Betydligt färre, 12 procent, besöker havet för att lära sig om naturen och endast 4 procent besöker havet för att de känner att de kan bidra till att ta hand om det. 2 procent av deltagarna uppgav att de arbetar vid eller på havet.

Vilka av följande påståenden beskriver bäst varför du besöker havet?

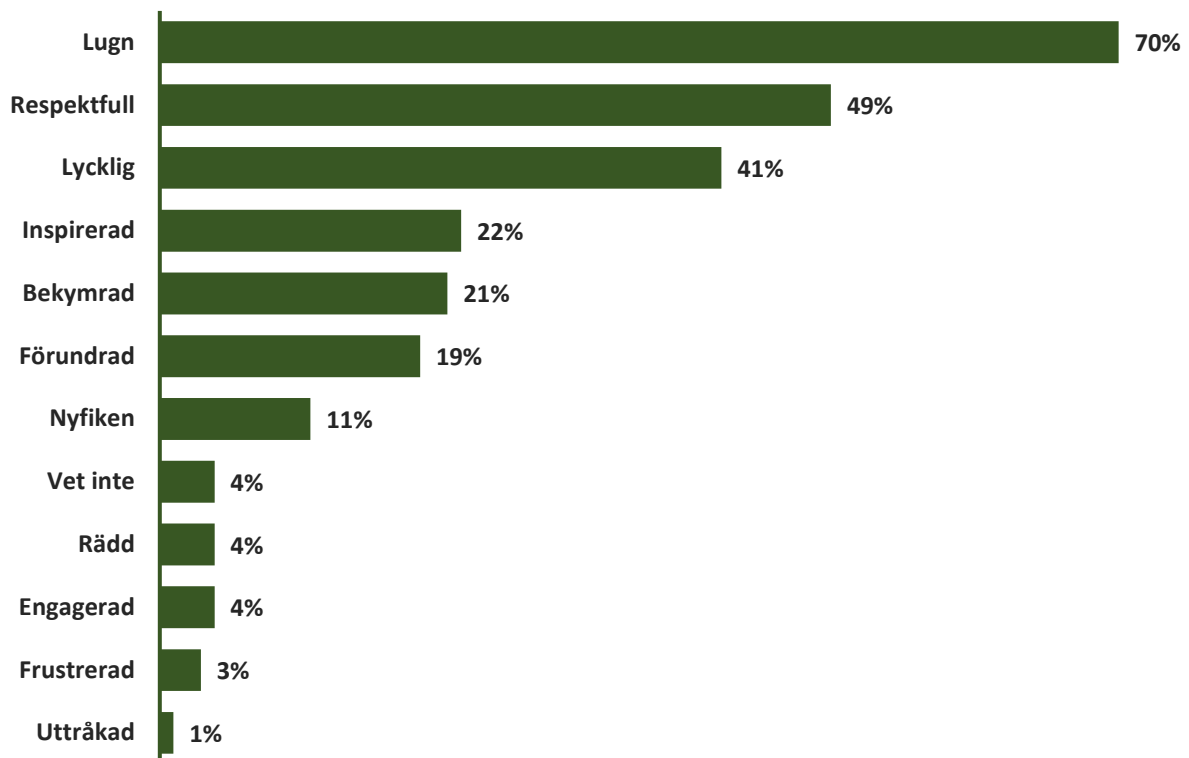
Figur 4. Diagrammet visar hur vanliga olika anledningar är till varför respondenterna besöker havet. De som i fråga 2 uppgav att de aldrig besöker havet gavs inte möjlighet att svara på denna fråga. (n=2864)

4.1.5 Resultat fråga 5

För att undersöka vilka känslor människor förknippar med havet fick deltagarna svara på frågan ”Hur känner du dig när du tänker på havet? Välj de tre känslor som ligger närmast hur du känner.” Det fanns 12 alternativ att välja bland. Om alternativet *Vet inte* valdes kunde inga ytterligare alternativ väljas.

De flesta av deltagarna känner sig lugna när de tänker på havet; 70 procent svarade att *lugn* är en känsla som de förknippar med havet. Nästan hälften (49 procent) kände sig *respektfulla* och därefter följde känslor som *lycklig* (41 procent) och *inspirerad* (22 procent). 21 procent svarade att de känner sig *bekymrade*. Få känner sig *rädda* (4 procent), *engagerade* (4 procent) och *frustrerade* (3 procent).

Hur känner du dig när du tänker på havet?

Figur 5. Diagrammet visar hur respondenterna känner sig när de tänker på havet. (n=2979)

4.2 Kunskap

Det finns många begrepp som är kopplade till hav och vatten och som används för att beskriva påverkan, miljötillstånd, naturskydd med mera. I den följande frågan fick deltagarna göra en bedömning av sina kunskaper kring några utvalda begrepp.

4.2.1 Resultat fråga 6

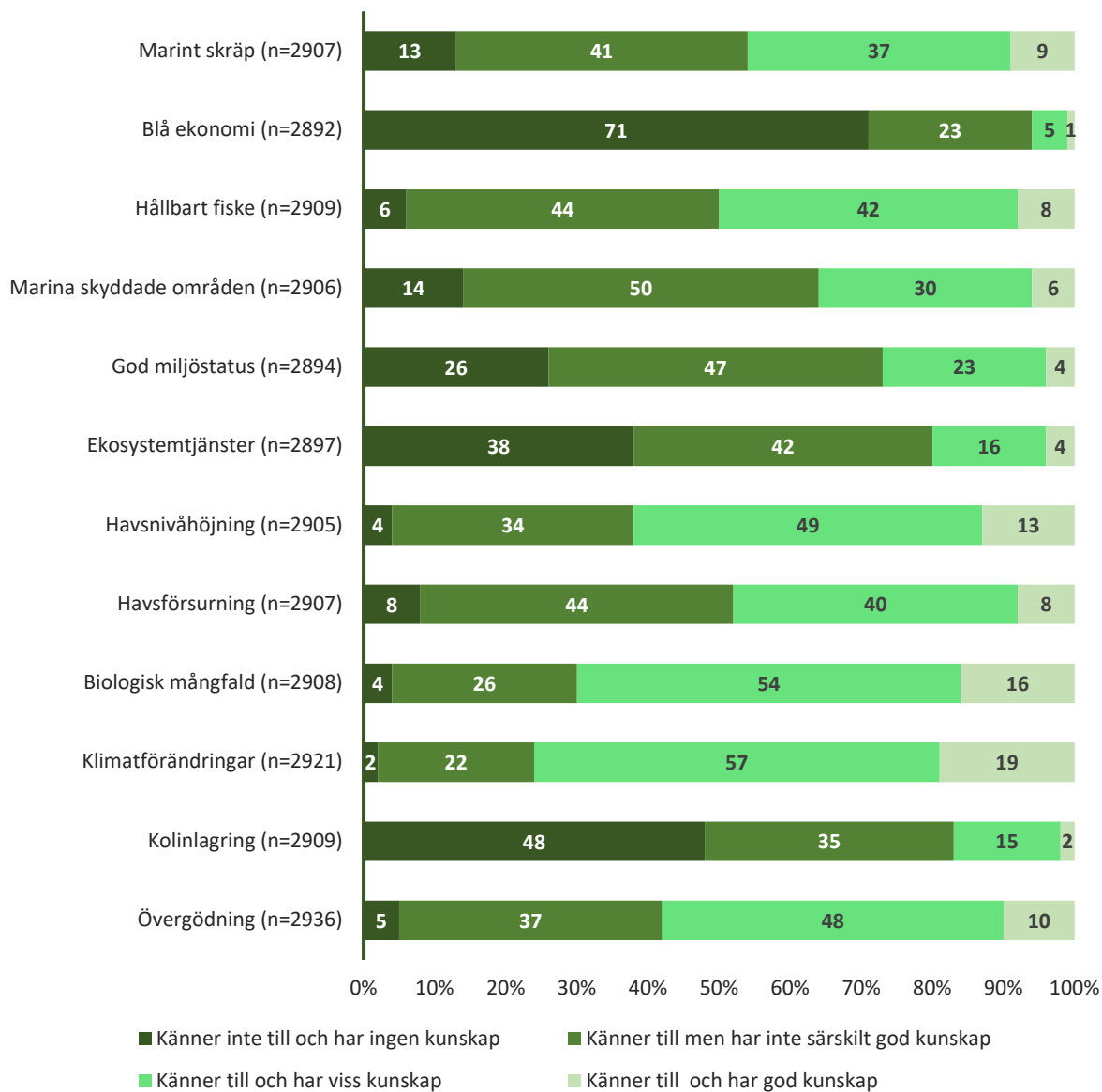
Deltagarna i undersökningen fick göra en bedömning av sin kännedom och kunskap om olika begrepp kopplade till havet genom att svara på frågan: ”I jämförelse med människor i allmänhet, hur väl känner du till följande begrepp kopplade till hav?” Deltagarna fick göra en bedömning av sin kännedom och kunskap om 12 begrepp kopplade till havet. Bedömningen gjordes utifrån en fyrgradig skala som gick från *känner till och har god kunskap* till *känner inte till och har ingen kunskap*.

De begrepp som var mest välkända bland deltagarna är *klimatförändringar* och *biologisk mångfald*. Även *havsnivåhöjning*, *övergödning* och *hållbart fiske* är ganska välbekanta begrepp; minst hälften av deltagarna har kännedom om dem. Begreppen *ekosystemtjänster*, *kolinlagring* och *blå ekonomi* är det däremot ganska få som känner till eller anser sig ha någon vidare kunskap om.

Tabell 1. Deltagarnas bedömning av sin kännedom och kunskap om 12 begrepp som ofta används i samband med hav och vatten. Begrepp markerat med mörkgrönt känner minst 75 procent av deltagarna till, begrepp markerade med mellangrönt känner mellan 50 och 75 procent av deltagarna till, begrepp markerade med ljusgrönt är kända av 25 till 50 procent av deltagarna och begrepp markerade med vitt är kända av mindre än 25 procent av deltagarna.

Begrepp	Känner till och har viss eller god kunskap	Känner inte till eller har inte särskilt god kunskap
Klimatförändringar	76%	24%
Biologisk mångfald	70%	30%
Havsnivåhöjning	62%	38%
Övergödning	58%	42%
Hållbart fiske	50%	50%
Havsförsurning	48%	52%
Marint skräp	46%	54%
Marina skyddade områden	36%	64%
God miljöstatus	27%	73%
Ekosystemtjänster	20%	80%
Kolinlagring	17%	83%
Blå ekonomi	6%	94%

Hur väl känner du till följande begrepp?

Figur 6. Diagrammet visar respondenternas kännedom och egenbedömd kunskap om olika begrepp kopplade till havet. (n=2979)

4.3 Inhämtande av information

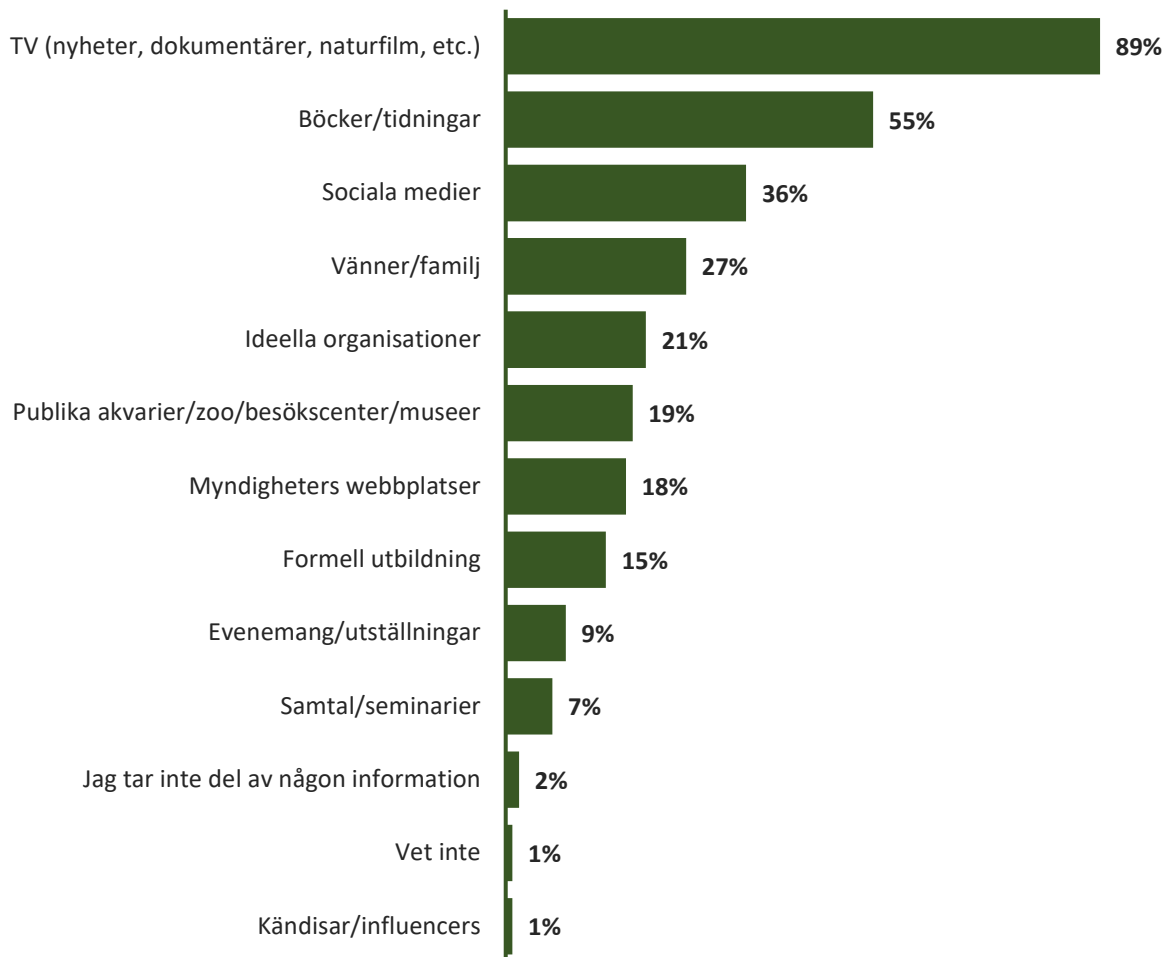
4.3.1 Resultat fråga 7

Frågan handlade om varifrån man får sin information om hav och vatten. Deltagarna fick svara på frågan ”Var tar du del av information om hav, sjöar och vattendrag? Kryssa i alla alternativ som stämmer.” Deltagarna gavs elva svarsalternativ och utöver dem fanns det möjlighet att välja *Vet inte* och *Jag tar inte del av någon information*. De som kryssade för någon av dessa två svar kunde inte välja något av de andra alternativen.

Nyheter, dokumentärer, naturfilm etc. på TV är det i särklass vanligaste sättet att inhämta information om hav, sjöar och vattendrag (89 procent). Därefter följer *böcker/tidningar* (55 procent) och *sociala medier* (36 procent) som de viktigaste informationskällorna.

Kändisar/influencers är den minst använda källan; endast 1 procent av respondenterna svarade att det är på detta sätt som de får sin information om hav, sjöar och vattendrag.

Var tar du del av information om hav, sjöar och vattendrag?

Figur 7. Diagrammet visar respondenternas svar på hur de tar del av information om hav, sjöar och vattendrag. (n=2979)

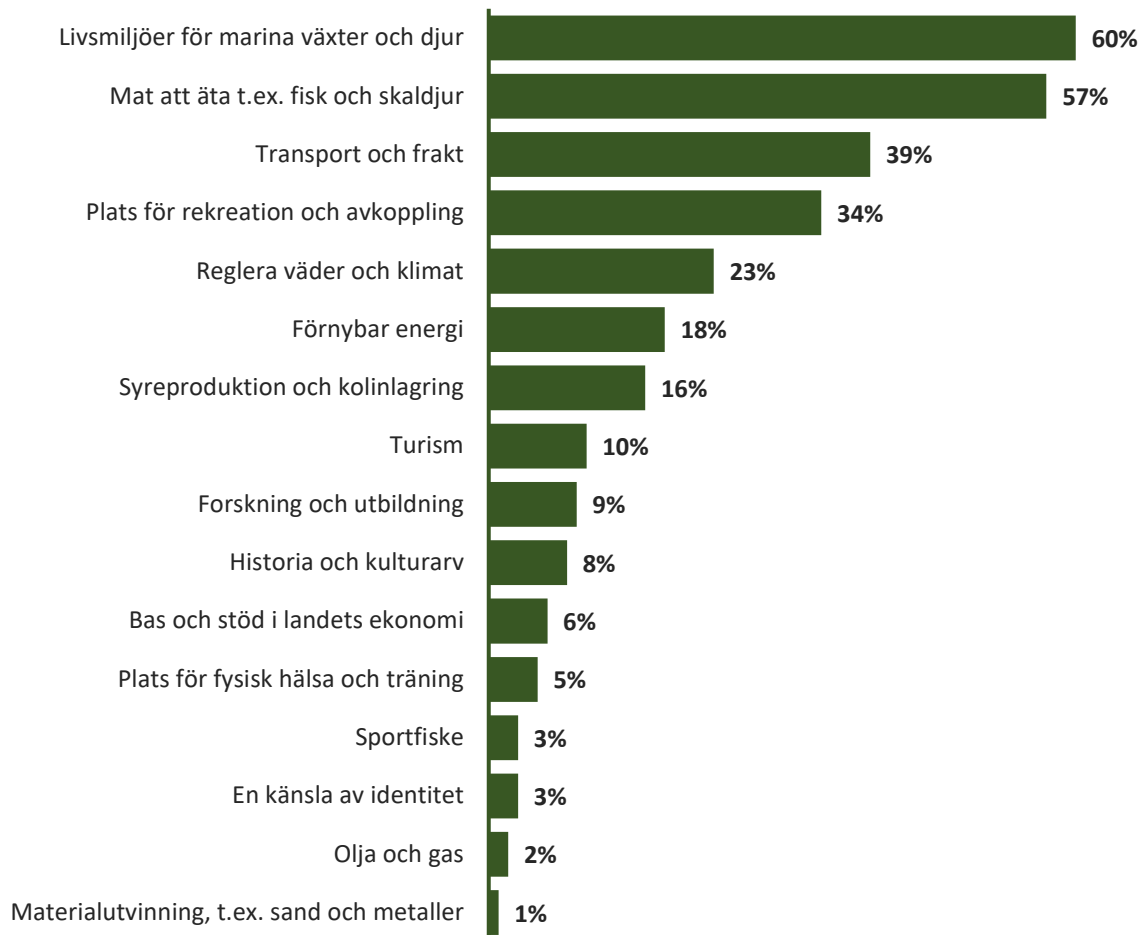
4.4 Nyttor, hot, skydd och utmaningar

Fråga 8 till 13 handlade om nyttor, hot, skydd och utmaningar kopplade till havet och havsmiljön.

4.4.1 Resultat fråga 8

Deltagarna fick svara på frågan ”Vilka är enligt dig de tre viktigaste fördelarna (nyttorna) som vi i Sverige får från havet?” De fick 16 fördelar/nyttor att välja bland. Resultatet visar att det var 60 procent som ansåg att *Livsmiljöer för marina växter och djur* var en viktig fördel. Den näst viktigaste fördelen ansågs *Mat att äta t.ex. fisk och skaldjur* vara, vilket 57 procent svarade. Därefter kom *Transport och frakt*, genom att 39 procent kryssade för detta alternativ. Nyttor såsom *Olja och gas* samt *Materialutvinning av t.ex. sand och metaller* ansågs vara de minst viktiga fördelarna. Endast 2 respektive 1 procent av deltagarna ansåg att dessa två nyttor var en av de tre viktigaste utav de valbara alternativen.

Vilka är enligt dig de tre viktigaste fördelarna (nyttorna) som vi i Sverige får från havet?

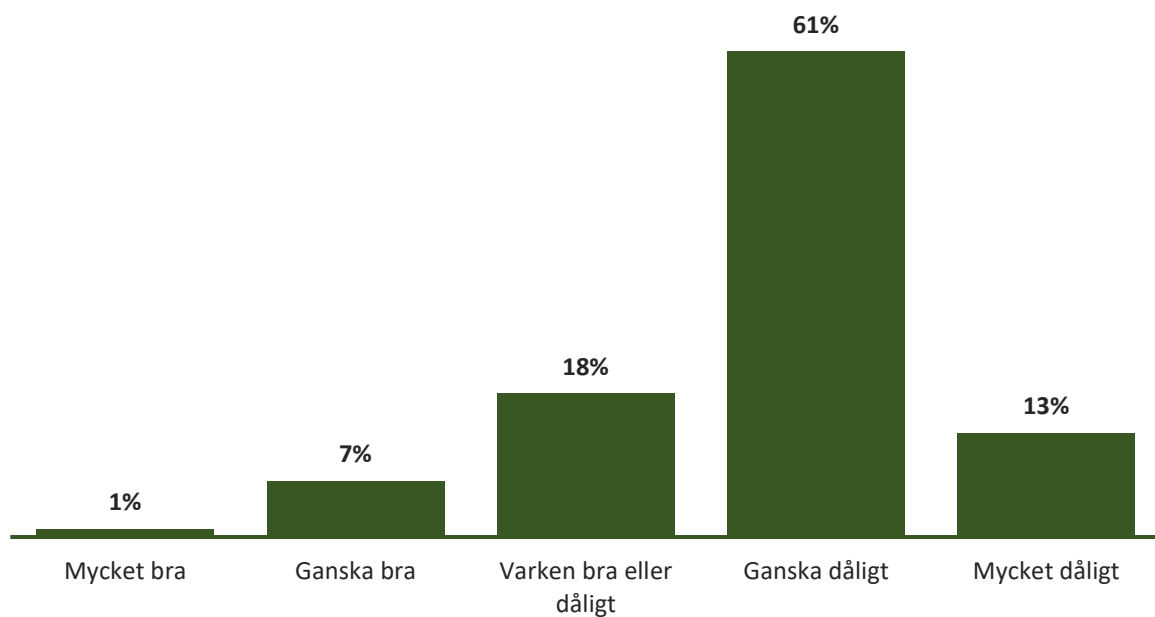
Figur 7. Diagrammet visar hur respondenterna rankar 16 olika fördelar som vi i Sverige får från havet. (n=2928)

4.4.2 Resultat fråga 9

Deltagarna fick med hjälp av en femgradig skala göra en uppskattning av hur det står till med havsmiljön i världens hav.

Frågan löd: ”Hur skulle du i allmänhet uppskatta miljötilståndet i världens hav?” Tre fjärdedelar av deltagarna (74 procent) svarade att miljötilståndet i världens hav är *ganska* eller *mycket dåligt*, medan knappt en av tio (8 procent) anser att miljötilståndet är *ganska* eller *mycket bra*. Knappt en av fem (18 procent) uppskattade att miljötilståndet *varken är bra eller dåligt*.

Hur skulle du i allmänhet uppskatta miljötilståndet i världens hav?

Figur 9: Fördelning av respondenterna efter hur de uppskattar miljötilståndet i världens hav utifrån en femgradig skala som sträcker sig från mycket bra till mycket dåligt. (n= 2933)

4.4.3 Resultat fråga 10

Här fick deltagarna svara på frågan: ”Hur skulle du uppskatta miljötillståndet i följande svenska havsområden?” Havsområdena var indelade enligt följande:

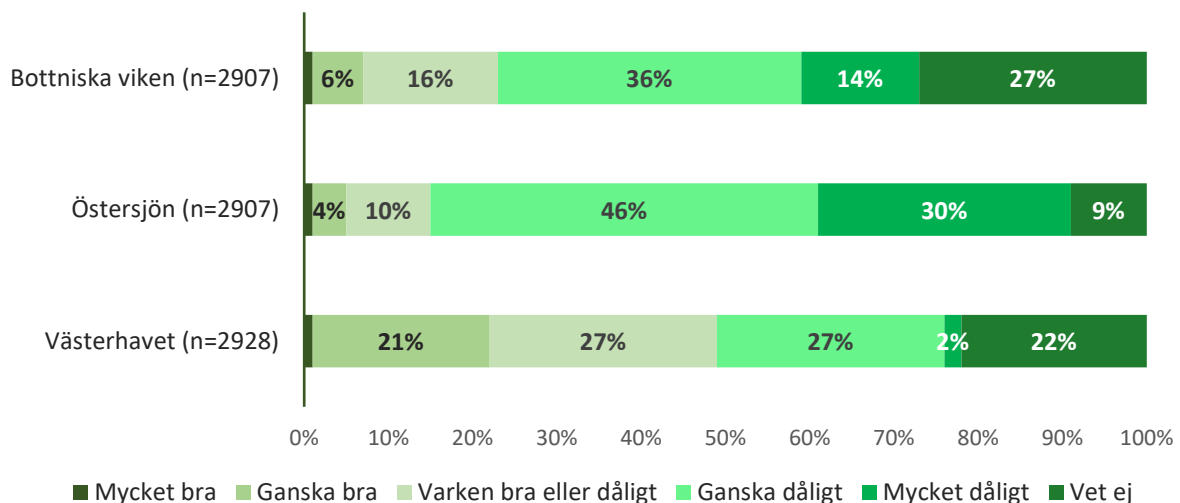
- Bottniska viken (Bottenviken och Bottenhavet)
- Östersjön
- Västerhavet (Skagerrak och Kattegatt)

Förutom att deltagarna kunde göra bedömningen utifrån en femgradig skala som sträckte sig från *mycket bra* till *mycket dåligt*, kunde de välja att svara *Vet ej*, vilket hela 27 procent av svarade när det gällde att uppskatta miljötillståndet i Bottniska viken. För Östersjön svarade 9 procent att de inte vet hur det står till med havsmiljön där.

Drygt tre fjärdedelar (76 procent) av deltagarna uppskattade att miljötillståndet i Östersjön är *ganska* eller *mycket dåligt* och endast 5 procent att det är *ganska* eller *mycket bra*. I Bottniska viken uppskattade hälften av deltagarna att miljötillståndet är *ganska* eller *mycket dåligt*.

Västerhavet ansågs ha bäst miljötillstånd av de tre svenska havsområdena. Drygt en av fem (22 procent) svarade att de uppskattar att tillståndet i miljön är *ganska bra* eller *mycket bra*, 27 procent att det *varken är bra eller dåligt* och 29 procent att det är *ganska* eller *mycket dåligt*, medan 22 procent svarade att de inte vet hur det står till med miljön i Västerhavet.

Hur skulle du uppskatta miljötillståndet i följande svenska havsområden?

Figur 10. Diagrammet visar fördelningen av respondenterna utifrån hur de uppskattar miljötillståndet i de svenska havsområdena Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Antalet personer som svarade på frågorna för respektive havsområde redovisas i figuren.

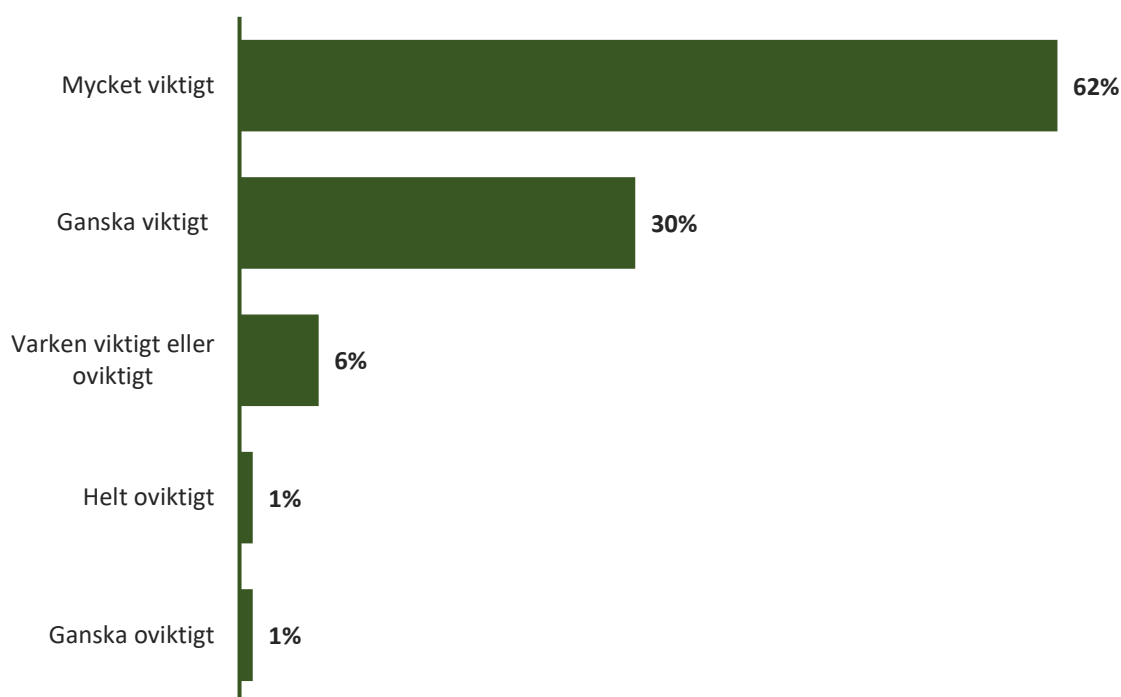
4.4.4 Resultat fråga 11

Deltagarna fick svara på frågan ”Hur viktigt tycker du det är att skydda havsmiljön i Sverige genom att till exempel bilda marina skyddade områden (marina naturreservat, Natura 2000-områden eller marina nationalparker)?”. Bedömningen gjordes utifrån en femgradig skala som sträckte sig från *mycket viktigt* till *helt oviktigt*.

Drygt sex av tio, 62 procent, av deltagarna svarade att det är *mycket viktigt* att skydda havsmiljön i Sverige. Om även de som svarade att det är *ganska viktigt* räknas in, anser hela 92 procent att det är viktigt att skydda den svenska havsmiljön. Endast 2 procent ansåg det vara *helt oviktigt* eller *ganska oviktigt* att skydda havsmiljön, exempelvis genom att bilda marina skyddade områden.

Samtidigt som det finns stöd för att skydda havsmiljön i Sverige genom exempelvis marina skyddade områden, visar resultaten på fråga 6, som handlar om kännedom om olika begrepp kopplade till hav och vatten, att endast 36 procent av deltagarna känner till och har kunskap om begreppet marina skyddade områden (se tabell 1 och figur 6).

Hur viktigt tycker du det är att skydda havsmiljön i Sverige genom att till exempel bilda marina skyddade områden (*marina naturreservat, Natura 2000-områden eller marina nationalparker*)?

Figur 11: Fördelning av respondenterna utifrån hur viktigt de anser det vara att skydda havsmiljön i Sverige genom marina skyddade områden. (n=2924)

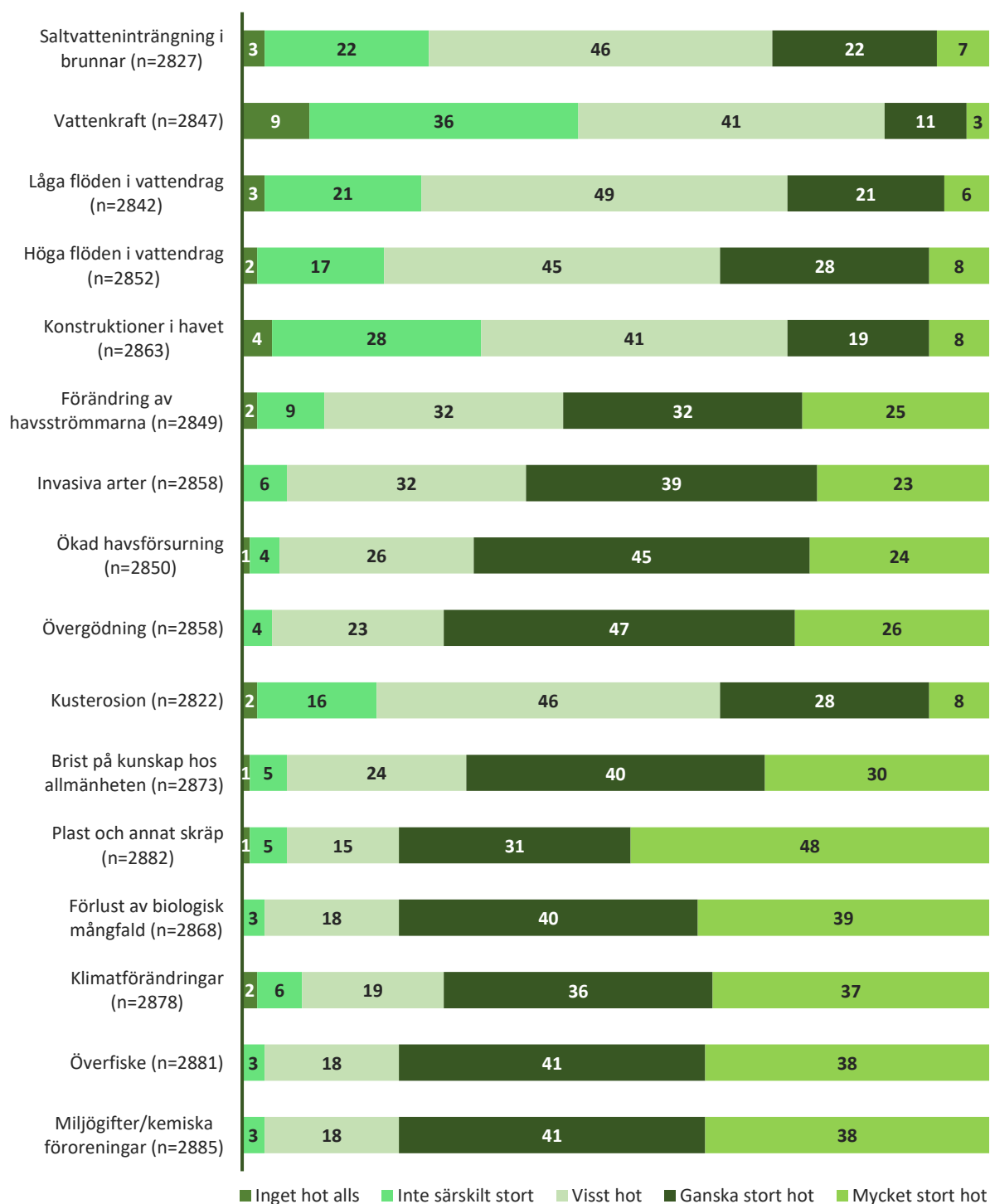
4.4.5 Resultat fråga 12

Deltagarna fick besvara frågan ”Hur stora hot mot hav, sjöar och vattendrag i Sverige tror du följande är?” Därefter listades 16 potentiella påverkansfaktorer/hot mot hav och vatten som fick bedömas utifrån en femgradig skala. Skalan sträckte sig från *inget hot alls* till *mycket stort hot*.

De största hoten anses *plast och annat skräp* vara, tillsammans med *förlust av biologisk mångfald, överfiske och miljögifter/kemiska föroreningar*. För samtliga av dessa fyra svarsalternativ svarade 79 procent av deltagarna, alltså nästan åtta av tio, att de tror att de utgör ett *ganska* eller *mycket stort hot* mot hav, sjöar och vattendrag i Sverige. Även *klimateförändringar, övergödning, brist på kunskap hos allmänheten, ökad havsförsurning, invasiva arter och förändring av havsströmmarna* anses av mellan 73 och 57 procent av deltagarna utgöra *ganska* eller *mycket stora hot* mot havs- och vattenmiljöer i Sverige.

Vattenkraft anses vara det minsta hotet mot hav och vatten. Endast 14 procent av de svarande tror att vattenkraft utgör ett *ganska* eller *mycket stort hot* mot hav, sjöar och vattendrag i Sverige, 41 procent tror att vattenkraft utgör ett *visst hot* medan 45 procent tror att det *inte utgör särskilt stort hot* eller *inget hot alls*.

Hur stora hot mot hav, sjöar och vattendrag i Sverige tror du följande är?

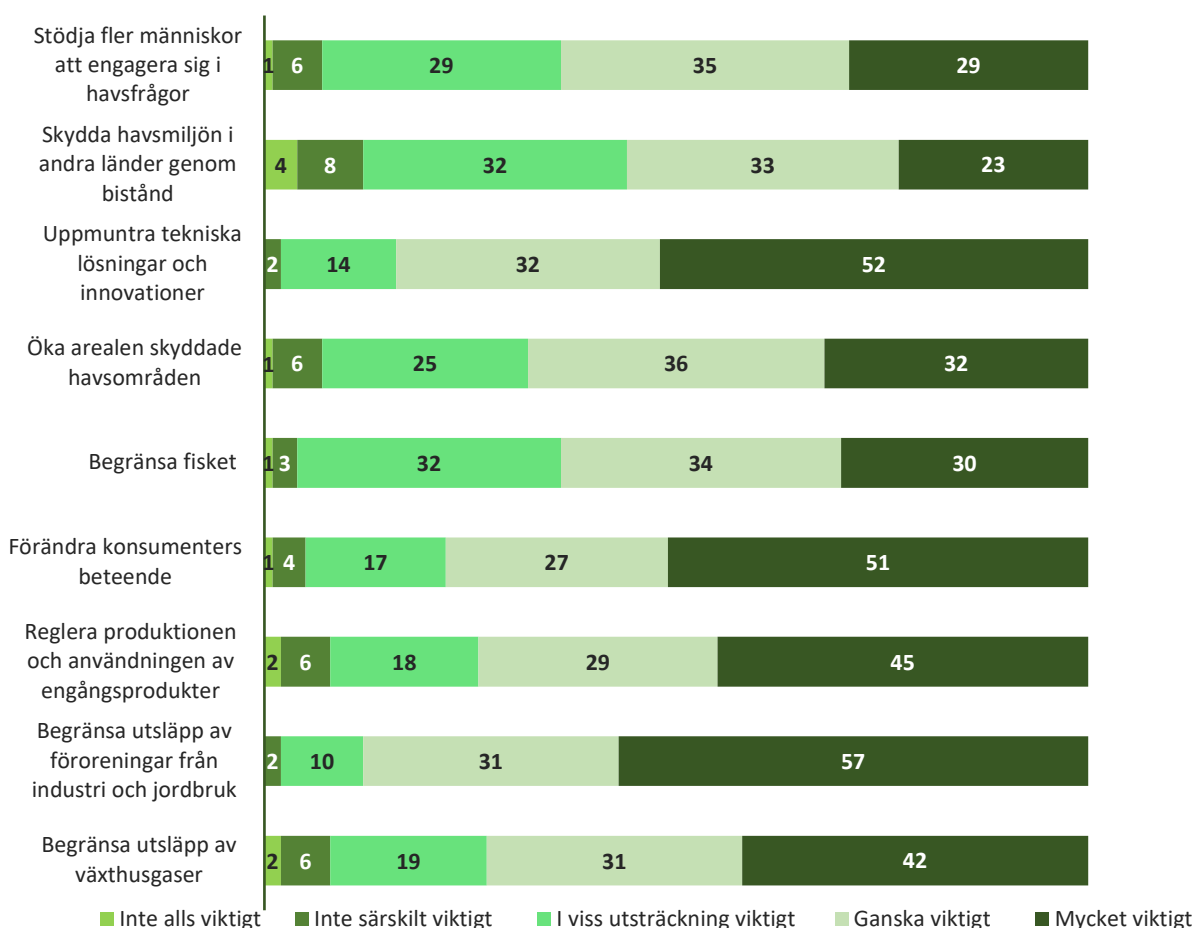
Figur 12. Fördelning av respondenterna utifrån deras uppskattning av hur stora hot vart och ett av 16 olika påverkansfaktorer utgör mot hav, sjöar och vattendrag i Sverige. Resultaten visas i procent och antalet svarande visas till höger i figuren tillsammans med de olika påverkansfaktorerna.

4.4.6 Resultat fråga 13

Det finns många åtgärder som kan sättas in för att skydda och minska belastningen på havsmiljön. Deltagarna fick bedöma vikten av några åtgärder genom att svara på frågan: ”Hur viktiga tycker du att följande åtgärder är för att minska belastningen på havsmiljön?” De nio föreslagna åtgärder bedömdes utifrån en femgradig skala som gick från *inte alls viktigt* till *mycket viktigt*. Samtliga föreslagna åtgärder ansågs av 88 till 98 procent av respondenterna vara *mycket*, *ganska*, eller *i viss utsträckning viktiga* för att minska belastningen på havsmiljön.

Att *begränsa utsläpp av föroreningar från industri och jordbruk* sågs som den viktigaste åtgärden; 88 procent av respondenterna svarade att det är en *mycket* eller *ganska viktig* åtgärd. 84 procent av deltagarna ansåg att det är *mycket* eller *ganska viktigt* att *uppmuntra tekniska lösningar och innovationer*, medan 78 procent anser att *förändra konsumenters beteende* är *mycket* eller *ganska viktigt*. Att *skydda havsmiljön i andra länder genom bistånd* ansågs vara den minst viktiga åtgärden, ändå tyckte 55 procent att det var en *ganska* eller *mycket viktig* åtgärd.

Hur viktiga tycker du följande åtgärder är för att minska belastningen på havsmiljön?

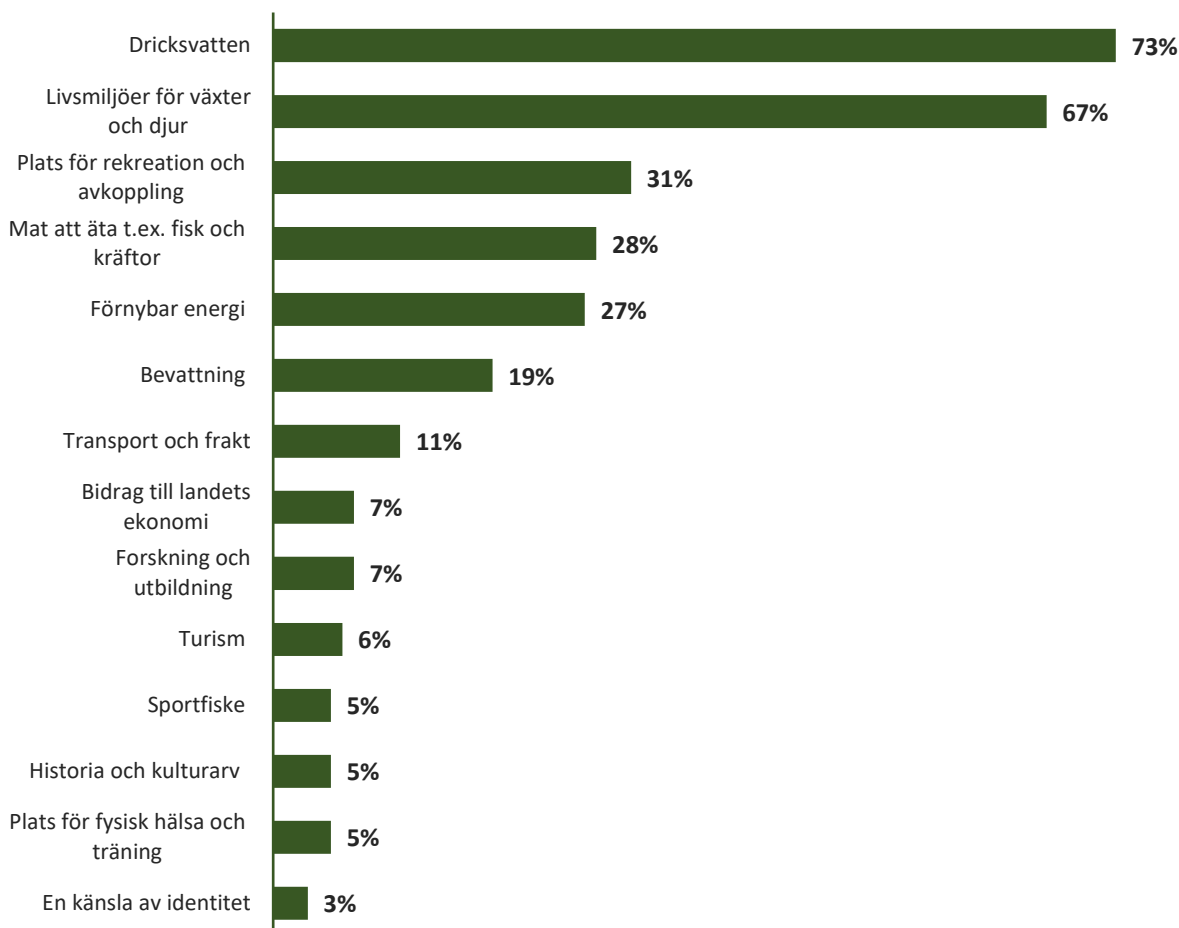
Figur 13. Fördelningen av respondenterna utifrån deras åsikter om hur viktiga 9 olika åtgärder är för att minska belastningen på havsmiljön. Fördelningen visas i procent och antalet svarande varierade mellan 2837 och 2857 för de olika åtgärderna.

4.4.7 Resultat fråga 14

För att undersöka hur deltagarna värderar olika fördelar som vi får specifikt av *sjöar och vattendrag*, uppmanades deltagarna att svara på frågan: ”Vilka är enligt dig de tre viktigaste fördelarna (nyttorna) som vi i Sverige får från *sjöar och vattendrag*?”

Av de 14 olika fördelar av sjöar och vattendrag som deltagarna kunde välja bland värderades *dricksvatten* högst. Det var 73 procent av deltagarna som valde detta alternativ. *Livsmiljöer för växter och djur* ansågs också vara en viktig fördel som vi får från dessa miljöer. Detta alternativ värderades näst högst då det valdes av 67 procent av deltagarna. På tredje plats kom fördelen att vara en *plats för rekreation och avkoppling*, vilket valdes av 31 procent av de svarande. *En känsla av identitet* värderades som den minst viktiga av de valbara fördelarna då den valdes av endast 3 procent av respondenterna.

Vilka är enligt dig de tre viktigaste fördelarna (nyttorna) som vi i Sverige får från *sjöar och vattendrag*?

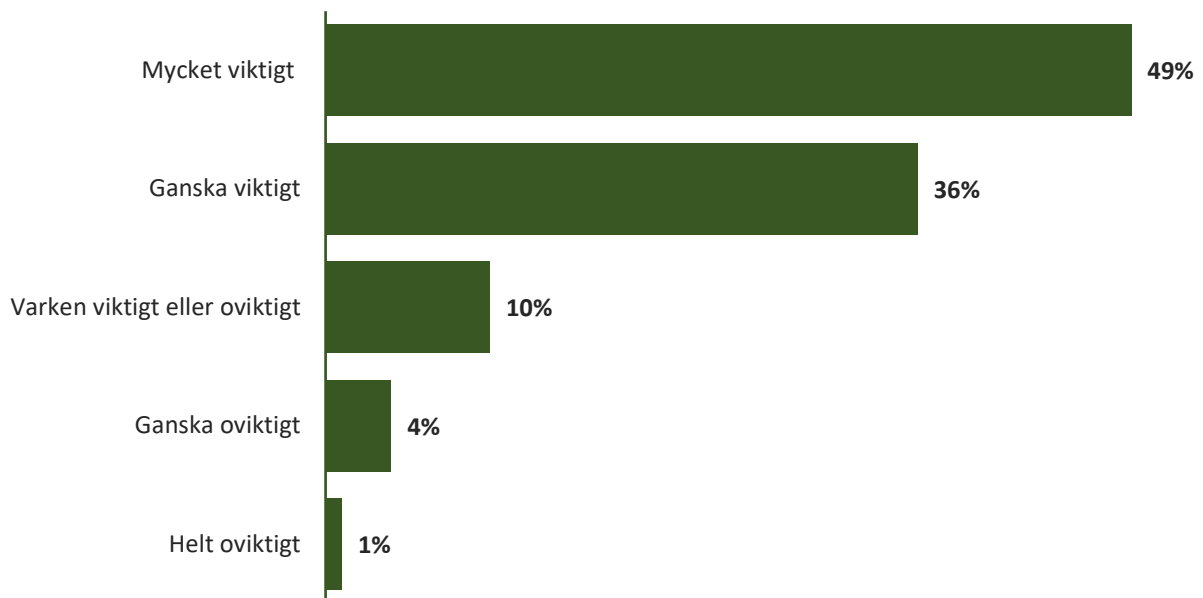
Figur 14. Diagrammet visar hur respondenterna rankar 14 olika fördelar/nyttor som vi i Sverige får från sjöar och vattendrag. (n=2857)

4.4.8 Resultat fråga 15

För att undersöka viljan att specifikt skydda våra sötvattensmiljöer ställdes frågan: ”Hur viktigt tycker du det är att bevara och skydda sjöar och vattendrag genom att till exempel bilda naturreservat, Natura 2000-områden eller nationalparker?”. Deltagarna fick göra en bedömning utifrån en femgradig skala som gick från *mycket viktigt* till *helt oviktigt*.

85 procent av respondenterna anser att det är *mycket* eller *ganska viktigt* att skydda sjöar och vattendrag. Endast 1 procent anser det vara *helt oviktigt*. Precis som när det gäller havet anser alltså en övervägande majoritet av deltagarna i undersökningen att det är viktigt att bevara och skydda sjöar och vattendrag.

Hur viktigt tycker du det är att bevara och skydda sjöar och vattendrag genom att till exempel bilda naturreservat, Natura 2000-områden eller nationalparker?

Figur 15: Fördelning av respondenterna utifrån hur viktigt de anser det vara att bevara och skydda sjöar och vattendrag i Sverige genom olika typer av områdesskydd. (n=2866)

4.5 Livsstil och vilja till egna insatser

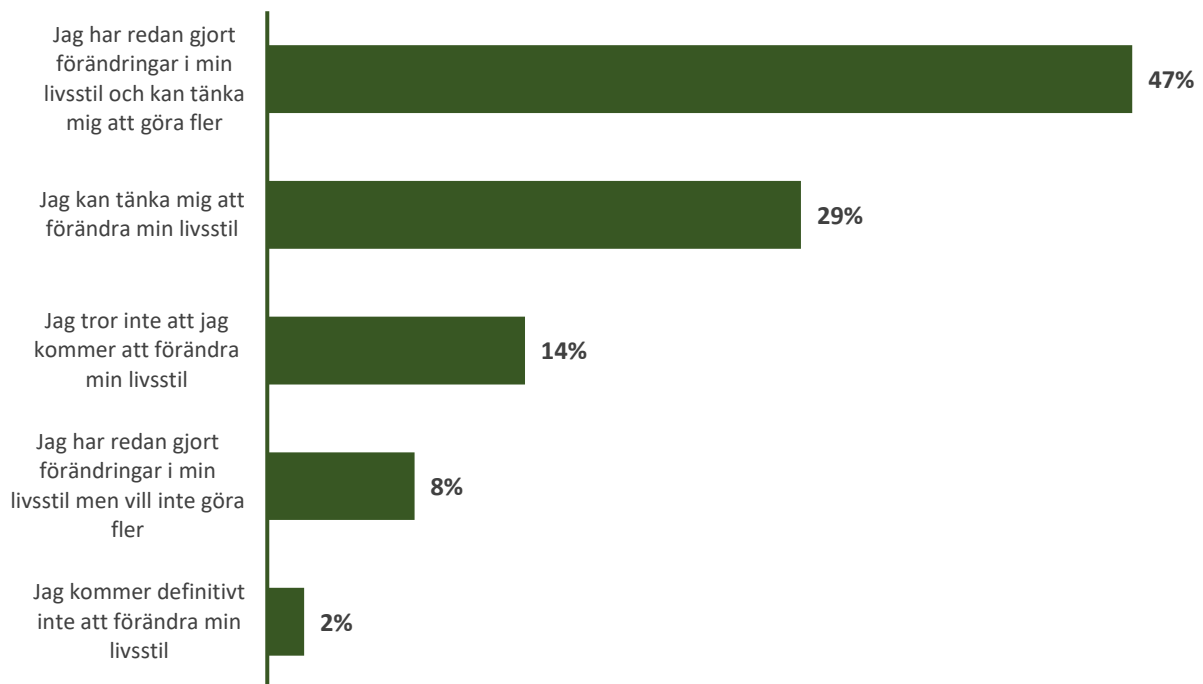
Deltagarna fick svara på tre frågor om sin livsstil och om vad de själva är villiga att göra för att minska sin påverkan på havet och havsmiljön.

4.5.1 Resultat fråga 16

Den första frågan i denna del inleddes med en kort text som löd: ”En del anser att det är upp till individen att anpassa sin livsstil för att minska påverkan på havet medan andra anser att det finns andra mer effektiva sätt att kollektivt minska belastningen på havet.” Deltagarna fick därefter svara på frågan ”Har du själv eller planerar du att ändra din livsstil för att minska din påverkan?”

Knappt hälften, 47 procent, svarade *Jag har redan gjort förändringar och kan tänka mig att göra fler*. 8 procent svarade *Jag har redan gjort förändringar i min livsstil men vill inte göra fler*, medan nästan tre av tio, 29 procent, svarade *Jag kan tänka mig att förändra min livsstil*. 16 procent av deltagarna är mindre villiga eller inte alls benägna att ändra sin livsstil för att deras påverkan på havsmiljön ska minska.

Har du själv eller planerar du att ändra din livsstil för att minska din påverkan på havet?

Figur 16: Fördelning av respondenterna utifrån hur villiga de är att förändra sin livsstil för att minska sin påverkan på havet. (n=2863)

4.5.2 Resultat fråga 17

För att ta reda på vad svenskar kan tänka sig att själva göra för att minska den egna påverkan på hav, sjöar och vattendrag uppmanades deltagarna att svara på följande: ”De finns många sätt att minska sin påverkan på hav och vatten. Ange för var och en av åtgärderna om det är något som du skulle kunna tänka dig att göra eller inte för att minska påverkan på hav och vatten.”

Deltagarna fick på en tregradig skala ange sin inställning till 12 åtgärder genom att kryssa för *gör jag*, *kan tänka mig att göra* eller *kan inte tänka mig att göra*. Eftersom alla åtgärder inte är aktuella för alla människor fanns även alternativet *ej tillämpligt* som valbart svarsalternativ. För vissa åtgärder visade sig detta vara det vanligaste svaret. Att inte ankra i känsliga havsvikar och att använda miljöanpassat bränsle till sin båt bedömdes inte vara tillämpligt för 72 respektive 74 procent av de svarande. Att se över sitt enskilda avlopp ansågs ej tillämpligt av 44 procent av deltagarna.

Den åtgärd som flest redan gör är att ta med sig skräp hem från stranden (84 procent). 72 procent sparar redan på färskvatten och 67 procent avstår från att köpa/fånga och äta hotade arter från hav, sjöar och vattendrag. Mer än hälften av deltagarna svarade att de redan använder miljöanpassade produkter och att de endast köper fisk från hållbara bestånd.

De minst populära åtgärderna är att engagera sig politiskt och att organisera sig. 63 procent kan inte tänka sig att engagera sig politiskt och 49 procent kan inte tänka sig att gå med i en ideell organisation som arbetar för havet. Endast 6 procent är politiskt engagerade och lika stor andel svarar att de är medlemmar i en ideell organisation.

Det som flest kan tänka sig att göra är att undvika att köpa och konsumera grödor som kräver mycket vatten. Nästan tre fjärdedelar, 74 procent, av de svarande kan tänka sig att göra det.

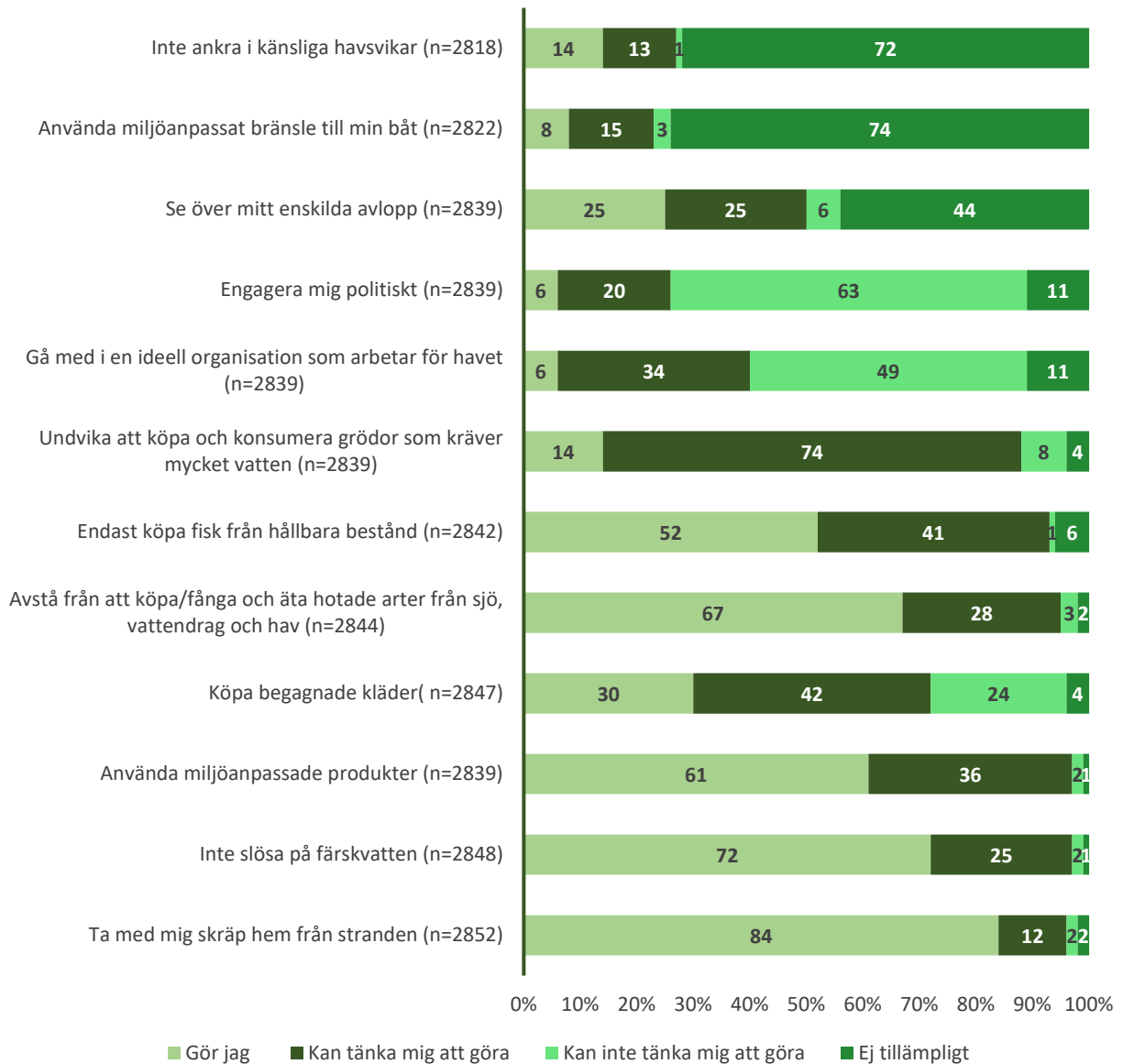
För tre åtgärder gjordes samanalyser av svaren utifrån kön och ålder. De tre åtgärderna var *gå med i en ideell organisation som arbetar för havet*, *engagera mig politiskt* och *endast köpa fisk från hållbara bestånd*.

Analyserna visar att kvinnor i större utsträckning än män kan tänka sig att gå med i en ideell organisation som arbetar för havet. Personer som är under 30 år är däremot inte med i eller kan inte tänka sig att gå med i en ideell organisation i lika hög utsträckning som de över 30 år (figur 17 b och c).

När det gäller att engagera sig politiskt är det ingen större skillnad mellan könen, medan fler personer under 30 år redan är politiskt engagerade, eller kan tänka sig att engagera sig politiskt, jämfört med de över 30 år (figur 17 d och e).

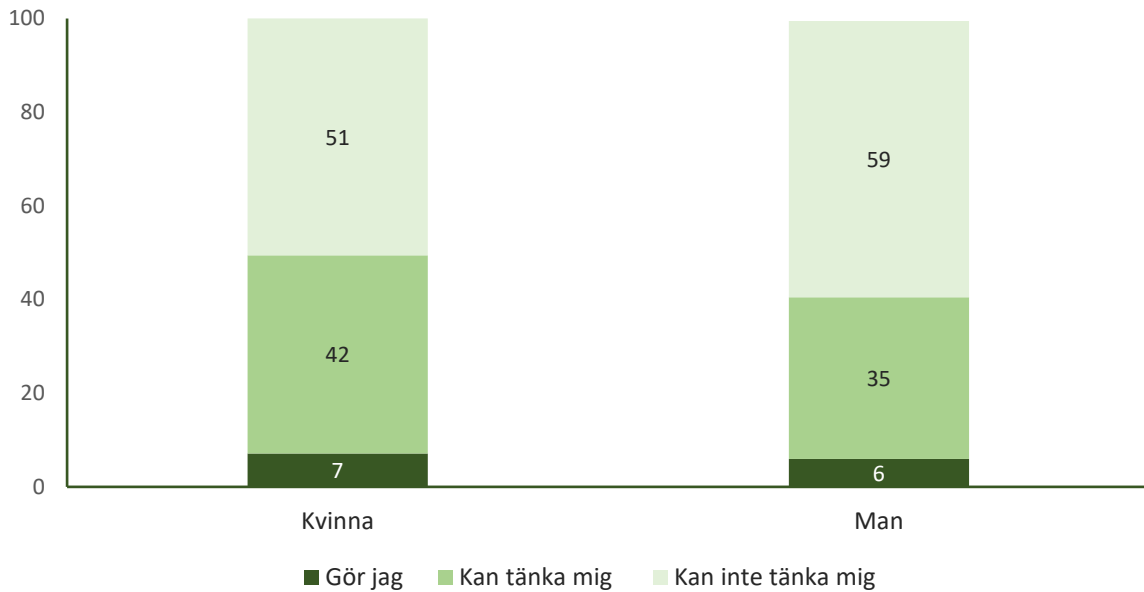
Analyserna visar också att fler äldre än yngre köper endast fisk från hållbara bestånd (figur 17 f).

Det finns många sätt att minska sin påverkan på hav, sjöar och vattendrag. Ange för var och en av åtgärderna om det är något som du skulle kunna tänka dig att göra eller inte? (procent)

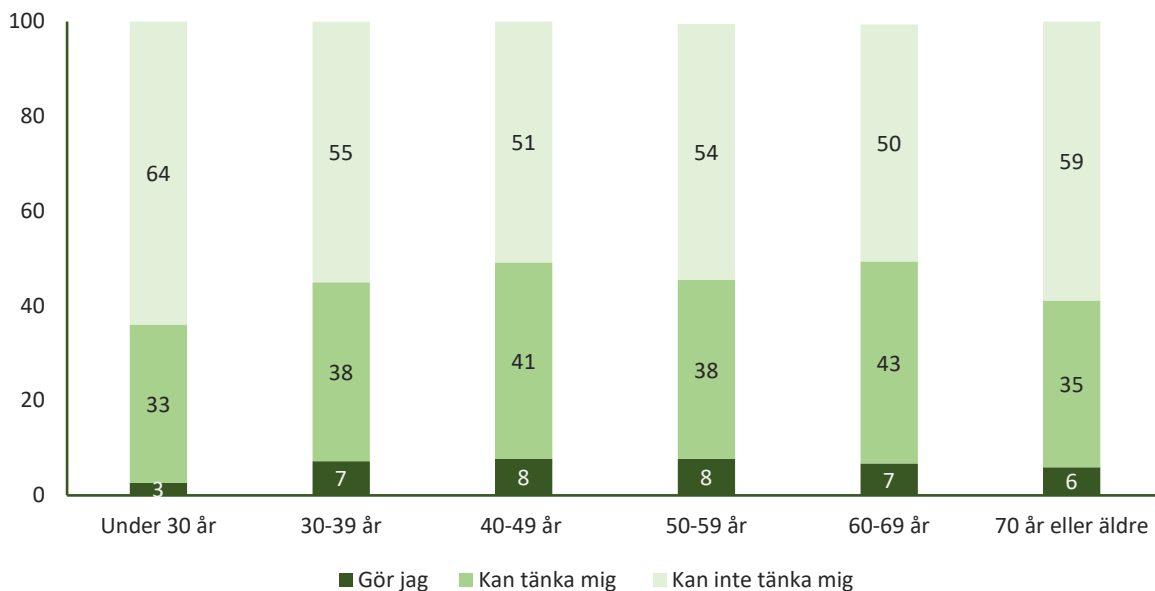
Figur 17 a. Fördelning av respondenterna utifrån deras vilja till att göra egna insatser för att minska sin påverkan på hav, sjöar och vattendrag. Resultaten visas i procent. Antalet svarande visas i anslutning till de olika åtgärderna och varierade mellan 2818 och 2852.

Gå med i ideell organisation för havet (procent)

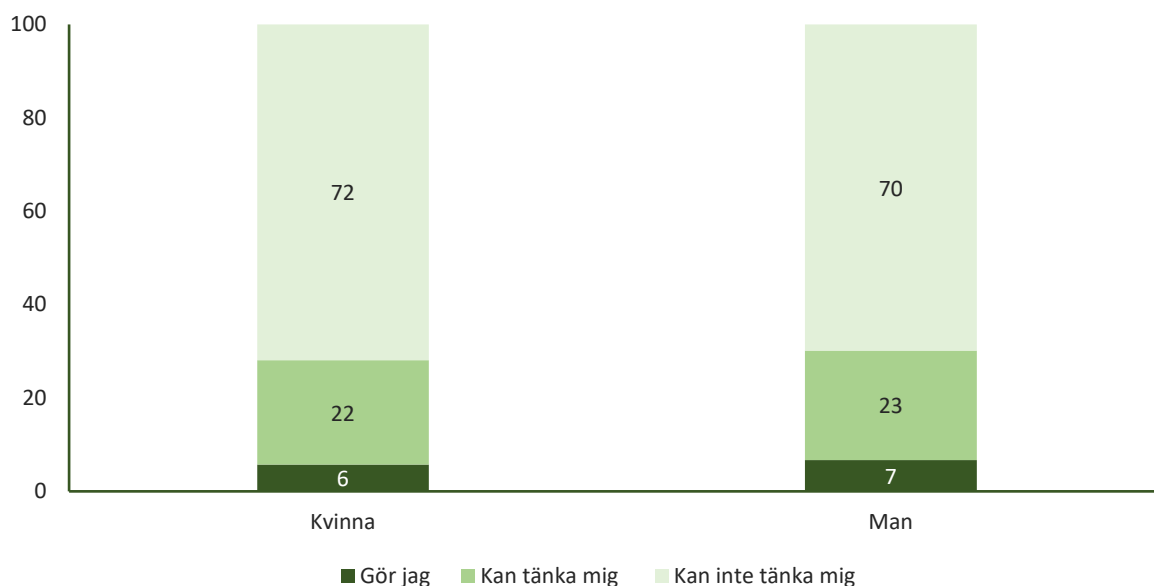
Figur 17 b. Fördelning beroende av kön av respondenterna som svarade på frågan om man redan är, kan tänka sig att gå med i, eller inte kan tänka sig att gå med i en ideell organisation som arbetar för havet som en åtgärd för att minska sin påverkan på hav och vatten (n=2684).

Gå med i ideell organisation för havet (procent)

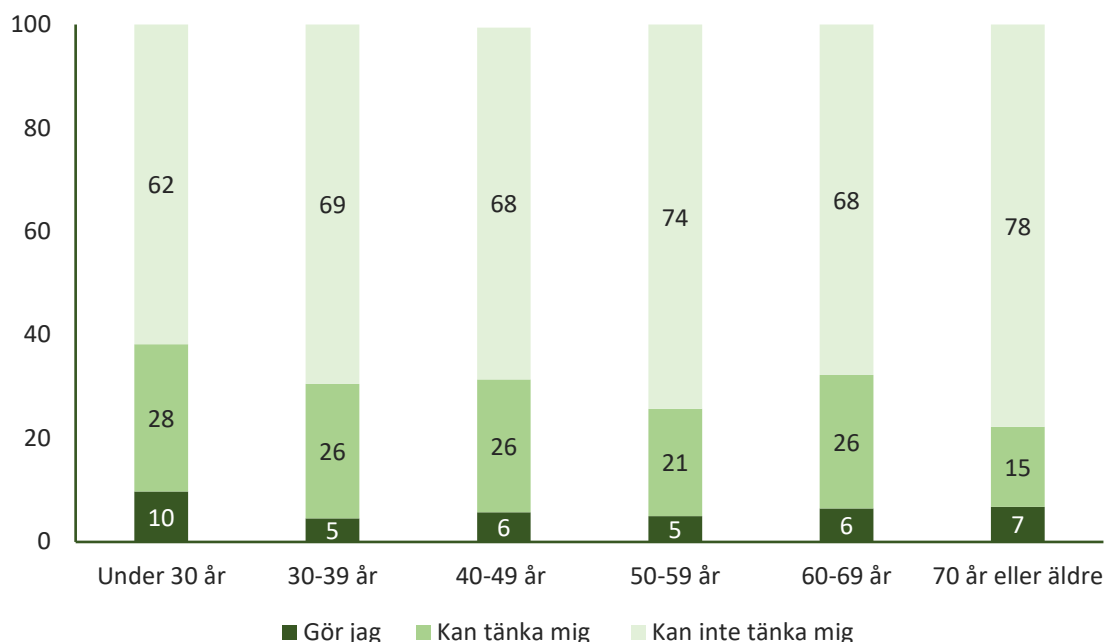
Figur 17 c. Fördelning beroende av ålder av respondenterna som svarade på frågan om man redan är, kan tänka sig att gå med i, eller inte kan tänka sig att gå med i en ideell organisation som arbetar för havet som en åtgärd för att minska sin påverkan på hav och vatten (n=2684).

Engagera mig politiskt (procent)

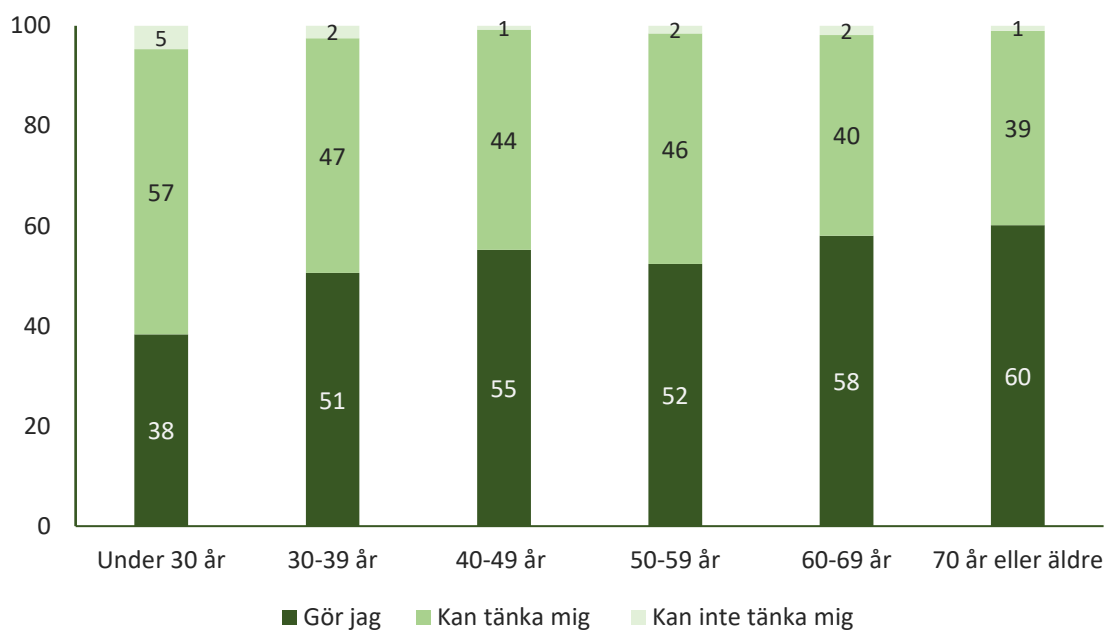
Figur 17 d. Fördelning beroende av kön av respondenterna som svarade på frågan om man är politiskt engagerad, kan tänka sig att engagera sig politiskt eller inte kan tänka sig att engagera sig politiskt som en åtgärd för att minska sin påverkan på havet (n=2514).

Engagera mig politiskt (procent)

Figur 17 e. Fördelning beroende av ålder av respondenterna som svarade på frågan om man är politiskt engagerad, kan tänka sig att engagera sig politiskt eller inte kan tänka sig att engagera sig politiskt som en åtgärd för att minska sin påverkan på havet (n=2514).

Endast köpa hållbar fisk (procent)

Figur 17 f. Fördelning beroende av ålder av respondenterna som svarade på frågan om man endast köper fisk från hållbara bestånd, kan tänka sig att göra det eller inte kan tänka sig att göra det som en åtgärd för att minska sin påverkan på hav och vatten (n=2682).

4.6 Grundläggande havsmedvetenhet och begreppskännedom

4.6.1 Resultat fråga 18

I undersökningen *Ocean Literacy Headline Report*⁵ som genomfördes i England 2022 fanns en fråga som testade deltagarnas kunskaper om de sju principer för havsmedvetenhet. Principerna sammanfattar den grundläggande kunskapen som enligt FN-organet Unescos mellanstatliga oceanografiska kommission (IOC Unesco) behövs för att förstå vad havet betyder för oss människor och vilken påverkan vi människor har på havet⁶. Frågan fanns även med i den svenska undersökningen. Deltagarna fick ta ställning till sju påståenden om havet som utgår från principerna för havsmedvetenhet, och bedöma dem utifrån en femgradig skala som gick från *helt sant* till *helt falskt*. Det fanns även möjlighet att svara *vet ej* för vart och ett av påståendena.

Frågan var formulerad som följer: ”Nedan följer några påståenden om havet. Hur sant eller falskt tror du att varje påstående är?” De sju påståendena som deltagarna ombads bedöma sanningshalten av var:

- Jorden har ett enda stort hav med många egenskaper
- Havet och livet i havet formar jordens egenskaper
- Havet har stort inflytande på väder och klimat
- Havet gör jorden beboelig
- Havet möjliggör en stor mångfald av liv och ekosystem
- Havet och människan är ofrånkomligt sammankopplade
- Havet är i stort sett utforskat

IOC Unesco arbetar för ökad havsmedvetenhet på global nivå och använder sig av de sju principerna. En övervägande majoritet av deltagarna svarade *helt sant* eller *delvis sant* på samtliga påståenden. Det som flest höll med om är att *havet möjliggör en stor mångfald av liv och ekosystem*; 98 procent ansåg att det är helt eller delvis sant. Att *jorden har ett enda stort hav med många egenskaper* var det 64 procent som helt eller delvis höll med om.

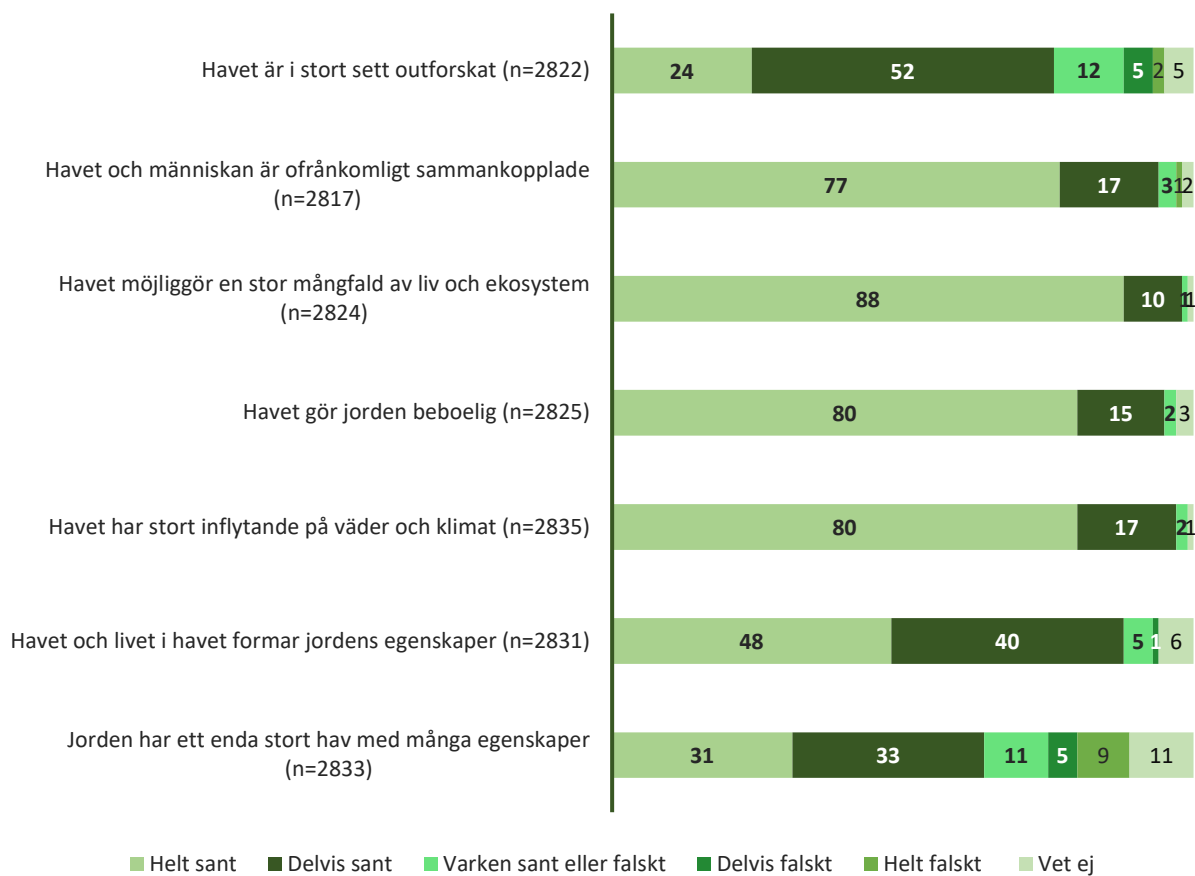
Om även de som svarade att påståendet varken är sant eller falskt räknas in bland dem som anser att det är sant till viss del, var det 75 procent av respondenterna som höll med, medan 9 procent ansåg att detta påstående var helt falskt. 11 procent svarade *vet ej*.

Vid en jämförelse med den engelska undersökningen var det där 74 procent som ansåg att påståendet *jorden har ett enda stort hav med många egenskaper* är *helt sant*, *mestadels sant*, och *sant till viss del*. Liksom bland svenskarna var det detta påstående som flest engelsmän var tveksamma till eller inte ansåg sig veta tillräckligt mycket om för att kunna bedöma sanningshalten av.

⁵ https://oceanconservationtrust.org/app/uploads/15631_OceanLiteracyHeadlinereportEngland2022.pdf

⁶ <https://oceanliteracy.unesco.org/principles/>

Hur sant eller falskt tror du att varje påstående är?

Figur 18. Diagrammet redovisar respondenternas syn på sanningshalten i sju påståenden om havet, vilka utgör IOC Unescos sju grundläggande principer för havsmedvetenhet. Bedömningen av sanningshalten gjordes på en femgradig skala. Redovisningen visas i procent. Antalet som svarade på de olika påståenden varierade mellan 2817 och 2835 personer.

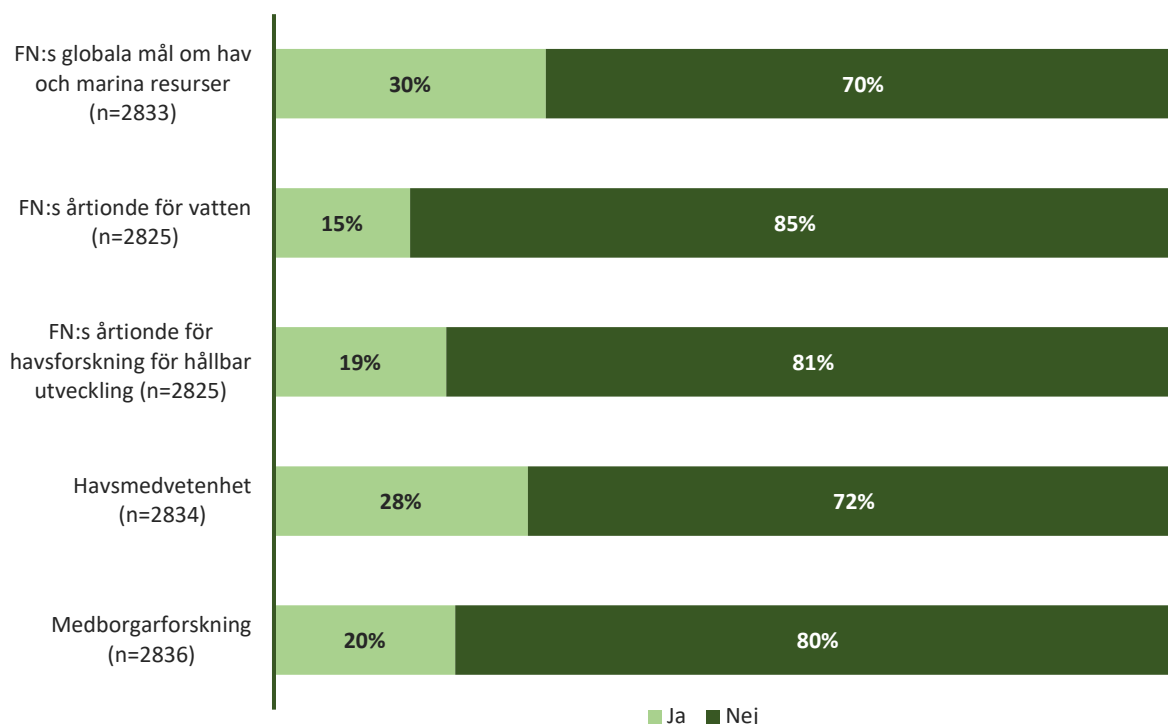
4.6.2 Resultat fråga 19

I den allra sista frågan i enkätundersökningen testades deltagarnas kännedom om några centrala begrepp som handlar om olika insatser på nationell och internationell nivå för att bromsa och vända den negativa utvecklingen i miljön i hav, sjöar och vattendrag. Frågan var formulerad som följer: ”Det sker en hel del insatser på lokal och global nivå för att uppmärksamma våra vatten. Känner du till följande begrepp i sammanhanget?” De utvalda begreppen var: *Medborgarforskning*, *Havsmedvetenhet*, *FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling*, *FN:s årtionde för vatten*, *FN:s globala mål om hav och marina resurser (mål 14)*.

Samtliga fem begrepp var okända för de flesta. Det var till exempel endast 15 procent av respondenterna som sade sig känna till *FN:s årtionde för vatten*. Högst var kännedomen om *FN:s globala mål om hav och marina resurser (mål 14)*, men det var samtidigt bara tre av tio som svarade att de känner till detta begrepp.

När det gäller begreppet *Havsmedvetenhet* var det 28 procent som sade sig känna till det och motsvarande siffra för *Medborgarforskning* var 20 procent. *FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling* var det bara 19 procent, alltså knappt en av fem, som känner till.

Känner du till följande begrepp?

Figur 19. Diagrammet redovisar respondenternas kännedom om olika insatser för att bromsa och vända den negativa utvecklingen i miljön i hav, sjöar och vattendrag. De ljusgröna staplarna visar andelen svarande som känner till de olika begreppen och de mörkgröna staplarna redovisar andelen som inte känner till dem. Antalet svarande varierade mellan 2825 och 2836 för de olika begreppen.

5 Kommentarer till resultat

Denna enkätundersökning är den första större undersökningen av svenskars havsmedvetenhet. Det är en deskriptiv studie med syfte att kartlägga och få en nulägesbild av havsmedvetenheten i Sverige. Studien har resulterat i ett data som kan användas för vidare analyser. Undersökningen kan utgöra grund för uppföljande och mer utvecklade studier om havsmedvetenhet eller för uppföljningar av specifika delar.

5.1 Vidare analyser

Insamlade data kan analyseras vidare för att ta reda på hur bedömd kunskap, attityder, åsikter, och vilja att skydda och bevara hav sjöar och vattendrag skiljer sig åt mellan olika demografiska undergrupper. Korsanalyser mellan olika frågor kan också göras för att se om frågorna har samband, eller påverkar varandra.

5.2 Uppföljande studier

Denna studie kan följas upp efter ett antal år för att se hur havsmedvetenheten i Sverige har utvecklats. Förslagsvis återanvänds i en framtida enkät en del av frågorna för att möjliggöra jämförelser av resultaten mellan olika år. Andra frågor, som vi i denna undersökning ser har fungerat mindre bra för att mäta olika dimensioner av svenskars havsmedvetenhet, kan omformuleras eller ändras till andra typer av frågor. Frågor om exempelvis inställningen till havsbaserade vindkraftverk samt olika typer av kunskapsfrågor skulle kunna läggas till. Om undersökningen genomförs igen kan man också fundera över ordningen på frågorna.

5.3 Kunskapsfrågor behövs

I denna studie har deltagarna i några av frågorna fått bedöma sin kunskap inom olika områden. I kommande studier om havsmedvetenhet skulle även deltagarnas reella kunskaper kunna testas. Genom att lägga till ett antal kunskapsfrågor går det att få information om ifall deltagarnas bedömda kunskap stämmer överens med deras verkliga kunskap, vilket kan påverka deras svar.

5.4 Jämförelser med resultaten från en engelsk studie

Undersökning av svenskars havsmedvetenhet är inspirerad av enkätstudier om havsmedvetenhet som har genomförts i England och Wales 2021⁷ samt i enbart England 2022⁸. Främst har rapporten *Ocean Literacy Headline Report England 2022* använts för att ta fram frågorna till den här enkätundersökningen. Merparten av frågorna har modifierats i varierande utsträckning för att bättre passa svenska förhållanden. Det finns dock flera frågor där en jämförelse mellan resultaten av frågorna i undersökningarna från de båda länderna låter sig göras. Nedan görs några sådana jämförelser.

I båda ländernas undersökningar fanns det en fråga med som handlade om att bedöma sanningshalten i de sju principerna för havsmedvetenhet. I den engelska undersökningen ombads deltagarna bedöma sanningshalten i *principerna för havsmedvetenhet* medan

⁷ Defra, 2021. *Ocean Literacy in England & Wales: Headline Findings Report*. Defra project ME5239.

⁸ Defra, 2022. *Ocean Literacy in England: Headline Findings Report*. Defra project ME5239.

deltagarna i den svenska undersökningen ombads bedöma sanningshalten i *sju påståenden om havet*. Anledningen till att frågan formulerades på det viset i den svenska undersökningen var att göra den mindre ledande då en princip är synonymt med ett allmängiltigt påstående.

Tabell 2: Redovisning av hur deltagarna i den engelska respektive den svensk undersökningen uppskattar hur sanna de sju principerna för havsmedvetenhet är.

	Helt, delvis eller sant till viss del, England (%)	Helt, delvis eller sant till viss del, Sverige (%)
Jorden har ett enda stort hav med många egenskaper.	74	75
Havet och livet i havet formar jordens egenskaper.	95	94
Havet har stort inflytande på väder och klimat.	95	97
Havet gör jorden beboelig.	89	95
Havet möjliggör en stor mångfald av liv och ekosystem.	97	98
Havet och människan är ofrånkomligt sammankopplade.	93	97
Havet är i stort sett utforskat.	96	93

När det gäller aktiviteter vid havet går det att göra jämförelser mellan länderna för vissa av svarsalternativ. För bägge länder är promenader den aktiviteten som flest personer uppger att de ägnar sig åt, i England är det 59 procent och i Sverige 64 procent som promenerar vid havet. Att promenera med hunden är vanligare i England (24 procent av deltagarna gör det) jämfört med i Sverige (13 procent av deltagarna). Antalet valbara alternativ skilde sig åt mellan de båda undersökningarna. Den engelska hade 28 alternativ och i tillägg fanns svarsalternativen *annat* och *vet inte*. Den svenska hade 20 alternativ och i tillägg fanns möjligheten att kryssa för *annat*. Formuleringarna gällande flera av alternativen skilde sig också åt.

Frågorna om var man tar del av kunskap/information om havet formulerades något olika i de båda undersökningarna. De svenska deltagarna tillfrågades avseende information om havet medan deltagarna i den engelska undersökningen tillfrågades om kunskap/information om

havsmiljön. I båda undersökningarna hamnar TV högst upp bland de listade informationskällorna. Publika akvarier, zoo, besökscenter och museum nyttjas som informationskanal av 19 procent av de svenska deltagarna, men bara 10 procent av de engelska deltagarna. I den svenska undersökningen var det bara 1 procent som svarade att de får sin information om havet från *kändisar/influencers*. Motsvarande siffra i den engelska undersökningen var 4 procent.

I båda undersökningarna finns en fråga där deltagarna får uppskatta miljötilståndet i världens hav på en femgradig skala, från mycket bra till ganska bra, varken bra eller dåligt, ganska dåligt till mycket dåligt. Svenskarna var betydligt mer pessimistiska i sin inställning än vad engelsmännen var. 74 procent av svenskarna uppskattar att miljötilståndet i världens hav är ganska eller mycket dåligt. Motsvarande siffra i England är 52 procent. En möjlig förklaring är att svenskar associerar mer till Östersjön som anses vara ett av de havsområden i världen som har störst utmaningar när det gäller tillståndet i havsmiljön.

En fråga som fanns med i både den engelska och den svenska undersökningen hade till syfte att ta reda på människors kännedom och egenbedömda kunskap om olika begrepp kopplade till havet. *Klimatförändringar*, *biodiversitet* och *hållbart fiske* var begrepp som var relativt kända för deltagarna i båda undersökningarna. Kännedomen om begreppet *övergödning*, på engelska *eutrophication*, skilde sig däremot mycket åt mellan de båda länderna. Bland de svenska deltagarna var begreppet relativt välkänt, 58 procent svarade att de känner till och har viss eller god kunskap om begreppet, medan endast 14 procent i den engelska undersökningen svarade att de känner till, har hört talas om och har viss förståelse kring begreppet. En möjlig förklaring till skillnaden är svenskarnas närhet till Östersjön, ett havsområde som är hårt dabbat av övergödning.

Frågorna gällande stöd för marina skyddade områden är även den något olika formulerade i den svenska jämfört med i den engelska undersökningen. Även bedömningsskalorna är olika. Svaren visar ändå på samma tendenser, det vill säga att det i respektive land finns ett starkt stöd för att skydda den marina miljön genom att bilda marina skyddade områden.

När det gäller de samhällsliga fördelar/nyttor som vi får från havet anser flest deltagare båda i den svenska och den engelska undersökningen att *livsmiljöer för marina växter och djur* är den viktigaste nyttan följt av *mat att äta t.ex. fisk och skaldjur*.

På frågan om deltagarna planerar att ändra sin livsstil för att minska sin påverkan på havet/skydda havsmiljön var det betydligt fler av de svenska deltagarna, 47 procent, som svarade att de redan har gjort förändringar i som livsstil och kan tänka sig att göra fler, än vad det var av de engelska deltagarna, där endast 24 procent kryssade för detta svarsalternativ. Samtidigt svarade de engelska deltagarna utifrån en sex-gradig skala och kunde även välja alternativet vet ej, medan de svenska deltagarna endast hade fem steg på sin bedömningskala.

6 Demografiska undergrupper

Parameter	Svarsalternativ
Kön	<ul style="list-style-type: none">• kvinna• man
Ålder	<ul style="list-style-type: none">• under 30 år• 30 - 39 år• 40 - 49 år• 50 - 59 år• 60 - 69 år• 70 år eller äldre
Födelseland	<ul style="list-style-type: none">• Sverige• Annat europeiskt land• Annat land utanför Europa• Vet ej
Utbildningsnivå	<ul style="list-style-type: none">• Ej fullgjort grundskola• Grundskola• Gymnasium eller motsvarande, kortare än 3 år• Gymnasium eller motsvarande, 3 år eller längre• Eftergymnasial utbildning, ej högskola, kortare än 3 år• Eftergymnasial utbildning, ej högskola, 3 år eller längre• Högskola/universitet, kortare än 3 år• Högskola/universitet, 3 år eller längre Examen från forskarutbildning
Personlig månadsinkomst före skatt	<ul style="list-style-type: none">• Annan• Mindre än 4 000 kronor• 4 000 – 8 999 kronor• 9 000 - 12 999 kronor• 13 000 - 15 999 kronor• 16 000 - 18 999 kronor• 19 000 - 22 999 kronor• 23 000 - 25 999 kronor• 26 000 - 29 999 kronor• 30 000 - 36 999 kronor• 37 000 - 44 999 kronor• 45 000 - 54 999 kronor• 55 000 - 64 999 kronor• Mer än 65 000 kronor• Vet ej/vill ej svara

Barn

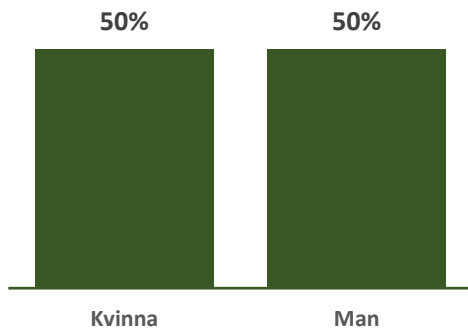
- Nej
- Ja, ett barn
- Ja, två barn
- Ja, tre barn eller fler

Boenderegion

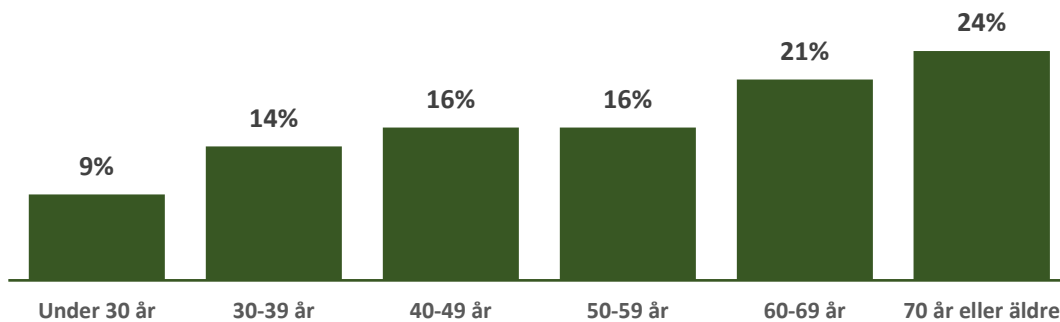
- Jag bor inte i Sverige
- Region Blekinge
- Region Gotland
- Region Jämtland/Härjedalen
- Region Västernorrland
- Region Dalarna
- Region Gävleborg
- Region Kalmar län
- Region Kronoberg
- Region Norrbotten
- Region Värmland
- Region Västmanland
- Region Jönköpings län
- Region Sörmland
- Region Västerbotten
- Region Örebro län
- Region Halland
- Region Uppsala
- Region Östergötland
- Region Skåne
- Region Stockholm
- Västra Götalandsregionen

Stapeldiagrammen nedan visar hur deltagarna i undersökningen är fördelade i olika demografiska undergrupper efter kön, ålder, om de har barn, födelseland, region, utbildningsnivå och personlig inkomst.

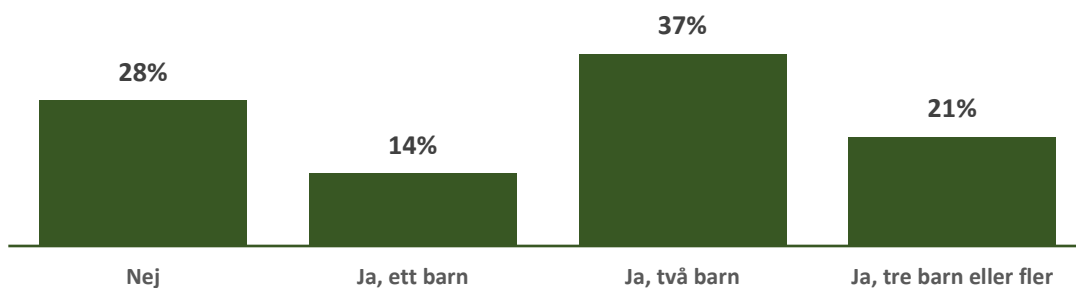
Kön

Ålder

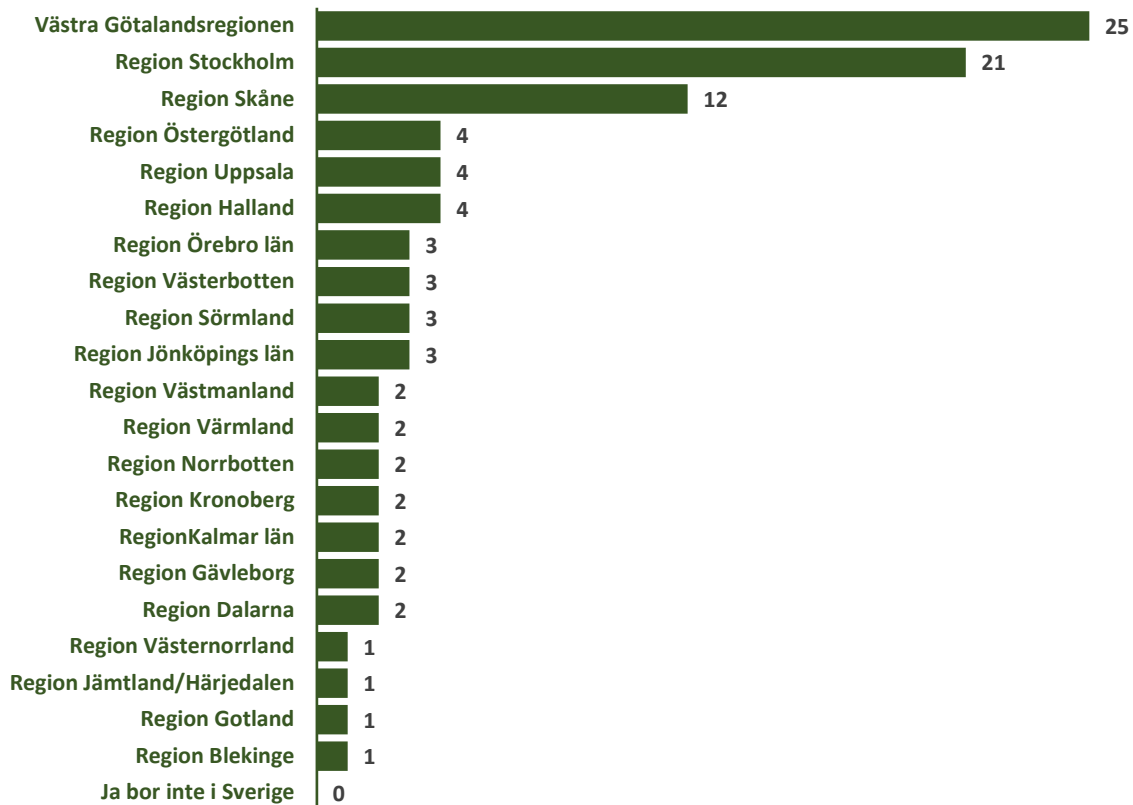
Barn

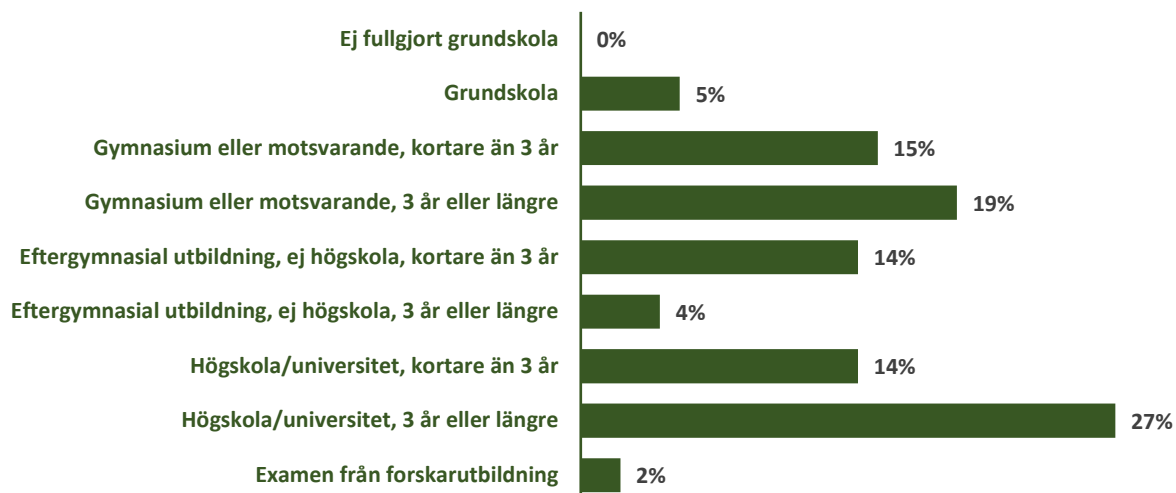
Födelseland

Region (fördelning i procent)

Utbildningsnivå

Personlig månadsinkomst före skatt

